

Perinnönjaon oikaisu ja omaisuuden palautusvelvollisuus

Perinnönjaon oikaisu ja omaisuuden palautusvelvollisuus

ISBN 1798-7105

ISBN 978-952-259-472-3

Oikeusministeriö 2015

Julkaisun nimi	Perinnönjaon oikaisu ja omaisuuden palautusvelvollisuus
Tekijät	Perinnönjaon oikaisutyöryhmä Puheenjohtaja Tuomo Antila Sihteeri Salla Silvola
Sarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu Mietintöjä ja lausuntoja 48/2015
Asianumero	OM 2/42/2015
ISSN verkkojulkaisu	1798-7105
ISBN verkkojulkaisu	978-952-259-472-3
URN-tunnus	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-472-3
Julkaisun jakelu	www.oikeusministerio.fi
Asia- ja avainsanat	perinnönjako, perintökaari, perinnönjaon oikaisu, perinnönjaon peräyttäminen

Tiivistelmä

Mietinnössä ehdotetaan perintökaareen lisättäväksi uusi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskeva luku. Lisäksi ehdotetaan vähäisiä seurannaismuutoksia isyyslakiin, oikeudenkäymiskaareen ja kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin. Mietintöön sisältyy myös arvio perillisen ja testamentin saajan oikeuden vanhentumista koskevan sääntelyn uudistamistarpeesta.

Ehdotettu sääntely tulisi sovellettavaksi tilanteissa, joissa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön on aiemmin toimitetussa perinnönjaossa sivuutettu tai lapsen ja vanhemman välinen suhde vahvistetaan perinnönjaon jälkeen, ja kuolinpesään tulee sen vuoksi uusi perillinen.

Ehdotettu sääntely koostuu omaisuuden palautusvelvollisuuden sisältöä ja oikaisujaossa noudatettavaa menettelyä koskevista säännöksistä. Lähtökohtana on, että kuolinpesästä omaisuutta saaneet palauttavat saamansa omaisuuden kuolinpesään perinnönjaon oikaisua varten. Jos perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimitamisen jälkeen, palautusvelvollinen voisi kuitenkin omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Palautusvelvollisuutta voitaisiin tietyin edellytyksin sovitella.

Ehdotus täydentää 1 päivänä tammikuuta 2016 voimaantulevaa isyyslakia. Uusi isyyslaki sisältää mahdollisuuden vahvistaa isyys ja saada perintöoikeus isänpuoleisen perittävän jälkeen myös niiden ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osalta, joiden kanneoikeus on voimassaolevan lain nojalla vanhentunut.

Publikationens namn	Omskifte och skyldighet att återbära egendom
Författare	Arbetsgruppen för omskifte Ordförande Tuomo Antila Sekreterare Salla Silvola
Publikationsseriens namn och löpande nummer	Justitieministeriets publikationer Betänkanden och utlåtanden 48/2015
Ärendenummer	OM 2/42/2015
ISSN elektronisk publikation	1798-7105
ISBN elektronisk publikation	978-952-259-472-3
URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-472-3
Distribution	www.oikeusministerio.fi
Ämnes- och nyckelord	arvskifte, ärvdabalken, omskifte, återgång av arvskifte

Referat

I betänkandet föreslås det att det i ärvdabalken tas in ett nytt kapitel om omskifte och skyldighet att återbära egendom. Dessutom föreslås det mindre följdändringar i faderskapslagen, rättegångsbalken och lagen om dödförklaring. Betänkandet innehåller också en bedömning av revideringsbehovet när det gäller bestämmelserna om preskription av arvtagares och testamentstagares rättigheter.

Den föreslagna regleringen ska tillämpas i situationer då en arvtagares eller en universell testamentstagares rätt till arv har åsidosatts vid ett tidigare förrättat arvskifte eller att förhållandet mellan ett barn och dess förälder fastställs först efter arvskiftet, vilket innebär att dödsboet utökas med en ny arvtagare.

Den föreslagna regleringen består av bestämmelser om återbäringsskyldighetens innehåll och om förfarandet vid omskifte. Utgångspunkten är att de som har fått egendom ur dödsboet återbär den erhållna egendomen till dödsboet för omskifte. Om den som yrkar omskifte har uppnått ställning av arvtagare först efter det att arvskifte förrättades, ska den återbäringsskyldige i stället för att återbära egendomen dock kunna betala dödsboet en penningersättning som motsvarar värdet av den egendom som han eller hon har fått för mycket. Återbäringsskyldigheten kan under vissa förutsättningar jämkas.

Förslaget kompletterar den nya faderskapslagen, som träder i kraft den 1 januari 2016. Den nya faderskapslagen innehåller en möjlighet att fastställa faderskapet och få arvsrätt efter en arvlätare på faderns sida också för de barn som har fötts utom äkten-skapet före den 1 oktober 1976 och vars talerätt enligt den gällande lagen har preskriberats.

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 20 päivänä maaliskuuta 2015 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntöä perinnönjaon peräyttämistä ja omaisuuden palautusvastuusta. Työryhmän toimeksianto perustui eduskunnan isyyslain hyväksymisen yhteydessä antamaan lausumaan (EV 235/2014 vp), jossa eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan esityksen perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevaksi täydentäväksi sääntelyksi.

Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa perinnönjaon peräyttämistä ja peräyttämiseen liittyvästä omaisuuden palautusvastuusta hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän oli lisäksi esitettävä hallituksen esitysluonnosta valmisteltaessa tehtyihin selvityksiin perustuva arvionsa siitä, liittyykö perintö- ja testamenttisaannon vanhentumiseen uudistustarpeita.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin hovioikeudenneuvos Tuomo Antila Helsingin hovioikeudesta ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Salla Silvola oikeusministeriöstä, professori Markku Helin Turun yliopistosta, professori Urpo Kangas Helsingin yliopistosta sekä asianajaja Hilka Salmenkylä, joka edusti Suomen Asianajajaliittoa. Työryhmän jäsen Salla Silvola toimi samalla työryhmän sihteerinä.

Työryhmä on kokoontunut kymmenen kertaa. Valmistelun aikana kuultiin 17 kesäkuuta 2015 lainsäädäntöneuvos Jukka Vanhasta valtiovarainministeriöstä sekä johdava lakimies Matti Merisaloa ja ylitarkastaja Jarmo Salmista Verohallinnosta.

Työryhmä ehdottaa, että perintökaareen lisätään perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvastuuta koskeva luku. Lisäksi työryhmä ehdottaa tehtäväksi ehdotettuun sääntelyyn liittyviä muutoksia isyyslakiin, oikeudenkäymiskaareen ja kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin. Työryhmän mietintöön sisältyy professori Markku Helinin eriyvä mielipide.

Työryhmän mietintö koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa työryhmä esittää arvionsa perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaikaa koskevasta uudistustarpeesta. Työryhmä ei pidä perusteltuna lyhentää nykyistä kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

Toinen osa sisältää hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen uudeksi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvastuuta koskevaksi sääntelyksi. Ehdotettu sääntely koostuu palautusvelvollisuuden sisältöä ja oikaisujaossa noudatettavaa menettelyä koskevistä säännöksistä.

Palautusvelvollisuuden sisältöä koskevien säännösten lähtökohtana on perintönä tai yleistestamentilla saadun omaisuuden palautusvelvollisuus kuolinpesään perinnönjaon oikaisua varten. Periaatteellisesti merkittävä poikkeus koskee kuitenkin tilannetta, jossa perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Palautusvelvollinen voi tällöin omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Palautusvelvollisuutta voidaan ehdotuksen mukaan tietyin edellytyksin sovitella.

Oikaisujaossa noudatettavaa menettelyä koskeva ehdotus perustuu voimassa oleviin kuolinpesän selvitystä ja perinnönjakoa koskeviin säännöksiin. Jos perinnönjaon oikaisusta ei päästä sopimukseen, oikaisua vaativa voi hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän ja -jakajan määräämistä.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

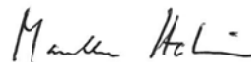
Helsingissä 31 päivänä elokuuta 2015

Tuomo Antila

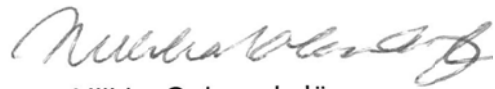
Salla Silvola

Markku Helin

Urpo Kangas

Hilikka Salmenkylä

SISÄLLYS

TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ	11
1 Perintö- ja testamenttisaannon vanhentuminen	12
1.1 Nykytila	12
1.2 Perintö- ja testamenttisaannon vanhentuminen muissa Pohjoismaissa	12
1.2.1 Ruotsi	12
1.2.2 Norja	12
1.2.3 Tanska	13
1.3 Uudistamistarpeen arviointi	13
1.4 Johtopäätökset	15
ESITYKSEN PÄÄASIAINEN SISÄLTÖ	16
YLEISPERUSTELUT	17
2 Johdanto	17
3 Nykytila	18
3.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	18
3.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	19
3.2.1 Euroopan unioni	19
3.2.2 Euroopan neuvosto	19
3.2.3 Ruotsi	19
3.2.4 Norja	20
3.2.5 Tanska	20
3.2.6 Saksa	21
3.3 Nykytilan arviointi	22
4 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	23
5 Esityksen vaikutukset	25
5.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen	25
5.2 Taloudelliset vaikutukset	25
5.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	26
6 Asian valmistelu	27
6.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	27
6.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	27
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	28
7 Lakiehdotusten perustelut	28
7.1 Perintökaari	28
7.2 Laki isyyslain muuttamisesta	40
7.3 Laki oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n muuttamisesta	41
7.4 Laki kuolleeksi julistamisesta annetun lain muuttamisesta	41
8 Voimaantulo	42
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisympäristö	43
LAKIEHDOTUKSET	46

RINNAKKAISTEKSTI	52
LAGFÖRSLAG	53
PARALLELLTEXT	59
LIITE Eriävä mielipide.....	60

TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ

Työryhmän tehtävänä oli valmistella hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus perinnönjaon peräytymistä ja peräytymiseen liittyvää omaisuuden palautusvastuuta koskevaksi sääntelyksi. Työryhmän esitysehdotus on tämän mietinnön toisessa osassa.

Työryhmän tuli lisäksi esittää arvionsa siitä, liittyykö perintö- ja testamenttisaannon vanhentumiseen uudistustarpeita erityisesti oikeusvarmuuden ja omaisuudensuojan näkökulmasta. Näkökohdat, joihin työryhmä tältä osin päätyi, esitetään seuraavassa.

1 Perintö- ja testamenttisaannon vanhentuminen

1.1 Nykytila

Perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisesta säädetään perintökaaren (40/1965) 16 luvussa. Luvun 1 §:n mukaan perillisen tai testamentin saajan on saatettava oikeutensa voimaan viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. Jos testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, vanhentumisaika alkaa vasta tästä ajankohdasta lukien. Tuomioistuin voi kuitenkin hakemuksesta määrätä, että perillisen tai testamentin saajan on saatettava oikeutensa voimaan tietyn, enintään vuoden pituisen määräajan kuluessa siitä, kun hänelle on annettu tieto määräyksestä. Tätä koskevan hakemuksen voi tehdä se, jolla on perillisen tai testamentin saajan ohella tai lähinnä hänen jälkeensä oikeus jäämistöön.

Perillisen ja testamentin saajan oikeuden vanhentumista koskevia säännöksiä ei ole muutettu sen jälkeen, kun perintökaari 1960-luvun puolivälissä säädettiin. Laki velan vanhentumisesta (728/2003, vanhentumislaki) säädettiin 2000-luvun alussa. Sen mukaan velan yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta.

1.2 Perintö- ja testamenttisaannon vanhentuminen muissa Pohjoismaissa

1.2.1 Ruotsi

Ruotsin perintökaaren (ärvdabalk, 1958:637) 16 luvun mukaan perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaika on kymmenen vuotta perittävän kuolemasta. Jos perillisen tai testamentin saajan oikeus alkaa myöhemmästä ajankohdasta, kymmenen vuoden määräaika lasketaan hänen oikeutensa alkamisajankohdasta. Määräaikaa voidaan lyhentää julkisen haasteen nojalla viiteen vuoteen. Niissä tilanteissa, joissa lapsi on kuollut ja kysymys on perintöoikeuden voimaan saattamisesta lapsen jälkeen, isän perintösaanto vanhenee kymmenessä vuodessa lapsen kuolemasta, jos isyys on vahvistettu. Jos isyyttä ei ole vahvistettu, todennäköisen isän tulee saattaa perintöoikeutensa voimaan kolmen kuukauden kuluessa perittävän kuolemasta tai, jos perunkirjoitus toimitetaan tätä myöhemmin, viimeistään perunkirjoituksen yhteydessä. Lyhyt vanhentumisaika koskee kuitenkin vain niitä tilanteita, joissa kuolinpesän osakkaat, pesänselvittäjä tai se, joka pitää pesää hallussaan, eivät ole tienneet miehen mahdollisesta isyydestä.

1.2.2 Norja

Norjan perintölain (lov om arv, 03/03/1972) mukaan perintösaanto vanhenee, jos perillinen ei ryhdy perintöön kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. Perintösaanto ei kuitenkaan voi vanhentua kuolinpesän virallisselvityksen kuluessa. Jos kuolinpesä on jakamattomana eloonjääneen puolison hallinnassa, vanhentumisaika alkaa eloonjääneen puolison kuolemasta. Jos pesä on eloonjääneen puolison toimesta jaettu, vanhentumisaika alkaa siitä, kun jako on toimitettu.

Testamenttisaanto voi Norjassa vanhentua myös sen johdosta, että testamenttiin ei vedota määräajassa. Jotta testamenttiin perustuva oikeus säilyy voimassa, ainakin yhden testamentinsaajista on ilmoitettava testamentista tuomioistuimelle kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon testamentista ja perittävän kuolemasta. Ilmoituksen tekeminen ei ole tarpeen, jos tuomioistuin tai ainakin yksi niistä perillisistä, jotka ilman testamenttia olisivat perineet testamentissa tarkoitetun omaisuuden, ovat muutoin saaneet tiedon testamentista ennen kuin ilmoitusaika on päätynyt kaikkien testamentinsaajien osalta.

1.2.3 Tanska

Tanskassa perintö- tai testamenttisaannon vanhentumisesta ei säädetä perintölaissa vaan kadonneista henkilöistä annetussa laissa (lov om borteblevne, 04/08/2005). Lain mukaan perillisellä on oikeus perintöön kymmenen vuoden ajan perittävän kuolemasta lukien. Jos kuolinpesä on jäämistön hoitajan (bobestyrer) hallinnoitavana, vanhentumisaika on viisi vuotta.

1.3 Uudistamistarpeen arviointi

Uuden isyylain (11/2015) valiokuntakäsittelyn yhteydessä perintösaannon vanhentumisaikaa koskeva sääntely nousi esiin erityisesti tarkasteltaessa avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten perintöoikeuden vanhentumista ja mainitun perintöoikeuden taannehtivien vaikutusten rajoittamista. Näissä tilanteissa sekä perustuslaki- että lakivaliokunta katsoivat hyväksyttäväksi lyhentää kymmenen vuoden vanhentumisaikaa ottaen huomioon oikeusvarmuuden periaate ja aiemmin toimitussa perinnönjaossa omaisuutta saaneiden omaisuudensuoja. Samassa yhteydessä perustuslaki- ja lakivaliokunta pitivät tarpeellisena perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisajan lyhentämisen laajempaakin arviointia oikeusvarmuuden ja omaisuudensuojan näkökulmasta ottaen huomioon esimerkiksi velan vanhentumisesta annetun lain mukainen velan yleinen vanhentumisaika (PeVL 46/2014 vp s. 10–11, LaVM 16/2014 vp s. 9).

Vanhentumislaki säädettiin vuonna 2003. Vanhentumislilla yleinen vanhentumisaika lyhennettiin kymmenestä vuodesta kolmeen vuoteen. Samalla uudistettiin vanhentumisajan alkamista ja vanhentumisen katkaisemista koskeva sääntely. Vanhentumislainsäädännön uudistamisen keskeisenä lähtökohtana oli sääntelyn selkeyttäminen, keskittäminen ja yhdenmukaistaminen. Uudistuksen tavoitteena oli edistää oikeussuhteiden selkeyttä ja oikeusvarmuutta sekä lisätä talouden toimivuutta, vahdannaan varmuutta ja tervettä luotonantoa. Lain perusteluissa todetaan, että kovin lyhyt vanhentumisaika ei sovi kaikkiin velkoihin ja erilaisiin osapuoliasetelmiin. Lyhyt vanhentumisaika ei esimerkiksi sovi tilanteisiin, joissa velan syntymiseen, erääntymiseen tai vastuusuhteisiin liittyy hankalasti selvitettäviä seikkoja. Myös velallisen ja velkojan keskinäiset suhteet samoin kuin se, ovatko osapuolet yksityishenkilöitä vai elinkeinonharjoittajia, vaikuttavat siihen, minkälaisia toimia ja minkälaista nopeutta velan selvittämisessä on kohtuullista edellyttää (HE 187/2002 vp, s. 17–18). Perusteluissa todetaan edelleen, että osa erityisistä vanhentumissäännöksistä kytkeytyy voimakkaasti kyseisen alan lainsäädäntöön ja sen tavoitteisiin. Kaikkien erityissään-

nösten muuttamista tai niiden sisällyttämistä yleislakiin ei pidetty tarpeellisena eikä edes mahdollisena (s. 26).

Vanhentumislain mukainen kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa lain 5–7 §:n mukaan kulua, kun velka sopimuksen mukaan erääntyy tai kun velkojalla on muutoin mahdollisuudet vaatia kauppahinnan tai muun velan maksua. Vahingonkorvauksen osalta tämä edellyttää, että vahinkoa kärsinyt on saanut tiedon vahingosta ja siitä, kuka vastaa vahingosta. Vanhentumislain mukaisen yleisen vanhentumisajan alkamisajankohta poikkeaa olennaisesti perintökaaren 16 luvun mukaisen vanhentumisajan alkamisajankohdasta. Perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaika alkaa perittävän kuolemasta ja se kuuluu siis silloinkin, kun perillinen tai testamentin saaja ei ole tullut lainkaan tietoiseksi kuolemantapauksesta ja oikeudestaan jäämistöön. Perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaika voidaan näin ollen alkamisajankohdassa osalta rinnastaa vanhentumislain 7 §:n 3 momentissa ja 8 §:ssä säädettyihin vanhentumisaikoihin, jotka alkavat veloitteen oikeusperusteen syntymisestä. Näissä tilanteissa vanhentumisaika on vanhentumislainkin mukaan kymmenen vuotta.

Kun verrataan perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaikaa vanhentumislain mukaiseen yleiseen vanhentumisaikaan, on lisäksi otettava huomioon, että vanhentumislain mukainen vanhentuminen on katkaistavissa ja että katkaisemisesta alkaa kulua uusi vanhentumisaika. Perintö- ja testamenttisaannon vanhentuminen ei ole vastaavalla tavalla katkaistavissa.

Jos perintö- ja testamenttisaannon vanhentumisaikaa lyhennettäisiin, olisi todennäköisesti välttämätöntä muuttaa samalla myös vanhentumisajan alkamisajankohtaa. Vanhentumisajan alkaminen olisi ilmeisesti perusteltua liittää siihen ajankohtaan, jolloin perillinen tai testamentin saaja sai tiedon tai hänen olisi pitänyt tietää perillisen kuolemasta ja tähän liittyvästä perintöoikeudesta tai oikeudestaan testamenttiin. Vanhentumisajan alkamisajankohta olisi tällöin nykyistä huomattavasti vaikeammin selvitettävissä ja aiheuttaisi todennäköisesti usein riitaisuuksia. Nykyinen perittävän kuolemaan perustuva vanhentumisen alkamisajankohta on selkeä ja helposti todistettavissa. Perintö- ja testamenttisaannon vanhentumissäännösten muuttaminen olisi siten omiaan aiheuttamaan oikeudellista epävarmuutta.

Yksi asiassa huomioitava näkökohta liittyy alaikäisten henkilöiden perintöoikeuteen. Jos perintösaannon vanhentumisaikaa lyhennettäisiin nykyisestä, mahdollisuus oikeista väärin jaettu perintö vähentyisi esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa perillinen on ollut perittävän kuollessa alaikäinen ja perillisen lakimääräinen edunvalvoja ei ole asianmukaisesti huolehtinut alaikäisen edusta. Nykyistä useammassa tapauksessa perintösaanto ehtisi näissä tapauksissa vanhentua ennen kuin perillinen saavuttaa täysi-ikäisyyden ja saa mahdollisuuden turvata itsenäisesti oikeutensa.

Myös testamenttisaantoon liittyvissä tilanteissa vanhentumisajan lyhentäminen saattaisi aiheuttaa ongelmallisia tilanteita. Lakimääräinen perillinen, joka tahtoo salata testamentin, varmistaisi nykyistä aikaisemmin tavoittelemansa oikeudettoman perinnön. Vanhentumisajan lyhentäminen saattaisi myös johtaa nykyistä useammin siihen, että kadoksissa ollut testamentti löytyy vasta vanhentumisajan päättymisen jälkeen. Nämä vaikutukset riippuisivat tietysti osaltaan myös siitä, mistä ajankohdasta testamenttisaannon vanhentuminen alkaisi.

Jos perinnönjako toimitetaan pian perittävän kuoleman jälkeen, voi nykyisen vanhentumissääntelyn voimassa ollessa syntyä tilanne, jossa perinnönjaossa sivuutettu perillinen tai testamentinsaaja esittää oikaisuvaatimuksen vasta useita vuosia perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Aikaisemmassa jaossa omaisuutta saaneiden kannalta on kielteistä, että he joutuvat ajan kulumisesta huolimatta palauttamaan saamansa omaisuuden kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten. Mietinnön jälkimmäisessä osiossa ehdotettuun oikaisusääntelyyn sisältyy kuitenkin mahdollisuus sovitella palautusvelvollisuutta. Yhtenä sovitteluharkinnassa huomioon otettavana seikkana on ehdotetussa säännöksessä mainittu omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika. Sovittelusäännöksen avulla voidaan siten lieventää niitä haitallisia seurauksia, joita pitkästä vanhentumisajasta aiheutuu alkuperäiseen perinnönjakoon osallistuneille. Työryhmän ehdottama uusi sääntely vähentää näin ollen osaltaan tarvetta vanhentumisajan lyhentämiseen.

1.4 Johtopäätökset

Työryhmä ei käytettävissään olleen aineiston ja pohjoismaisen vertailun perusteella pidä perusteltuna lyhentää perintö- ja testamenttisaannon kymmenen vuoden vanhentumisaikaa. Työryhmä on arvioissaan ottanut huomioon yleisen vanhentumislainsäädännön lisäksi avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten perintöoikeuden vanhentumiselle säädetyn erityisen vanhentumisajan. Arvioissa on kiinnitetty huomiota myös yleiseen oikeusvarmuuteen ja omaisuuden suojaan.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi perintökaareen uusi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskeva luku. Ehdotettu sääntely tulisi sovellettavaksi tilanteissa, joissa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön on aiemmin toimitetussa perinnönjaossa sivuutettu tai lapsen ja vanhemman välinen suhde vahvistetaan vasta perinnönjaon jälkeen. Myös perittävän kuoleman jälkeen toimitettua ositusta tai omaisuuden erottelua voidaan ehdotuksen mukaan oikaista, jos kuolinpesä on siinä luovuttanut omaisuutta avio- tai avopuolisolle huomattavasti enemmän kuin se olisi ollut velvollinen luovuttamaan.

Ehdotettu sääntely koostuu omaisuuden palautusvelvollisuuden sisältöä ja oikaisujaossa noudatettavaa menettelyä koskevista säännöksistä. Ehdotuksen lähtökohta on, että kuolinpesästä omaisuutta saaneet palauttavat kuolinpesään aiemmin toimitetussa perinnönjaossa saamansa omaisuuden perinnönjaon oikaisua varten. Jos oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen, palautusvelvollinen voisi kuitenkin omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Ehdotus sisältää säännökset myös niitä tilanteita varten, joissa omaisuus ei ole enää tallessa tai se on vahingoittunut. Palautusvelvollisuutta voitaisiin tietyin edellytyksin sovittaa.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että perinnönjaon oikaisusta pyritään ensisijaisesti sopimaan osapuolten välillä. Oikaisua vaativa voisi kuitenkin tarvittaessa hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän määräämistä huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten. Kuolinpesään voitaisiin määrätä myös pesänjakaja toimittamaan oikaisujako.

Isyyslakiin, oikeudenkäymiskaareen ja kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin ehdotetaan vähäisiä muutoksia, jotka ovat tarpeen perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevien uusien säännösten vuoksi.

Ehdotus täydentää 1 päivänä tammikuuta 2016 voimaan tulevaa isyyslakia. Lait ehdotetaan tulemaan voimaan yhtä aikaa uudistetun isyyslain kanssa.

YLEISPERUSTELUT

2 Johdanto

Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2014 uuden isyyslain (11/2015), joka tulee voimaan 1.1.2016. Samalla eduskunta hyväksyi kaksi lausumaa (EV 235/2014 vp).

Ensimmäisessä lausumassaan eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan esityksen perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevak- si täydentäväksi sääntelyksi sellaisia tapauksia varten, joissa avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneellä lapsella on uuden isyyslain 67 §:n 1 momentissa tarkoi- tetuin tavoin tai sen seurauksena perintöoikeus isänpuoleisen perittävän jälkeen. Hallituksen tulee antaa esitys eduskunnan käsiteltäväksi hyvissä ajoin niin, että eh- dotetut muutokset voivat tulla samanaikaisesti voimaan uuden isyyslain kanssa.

Toisessa lausumassaan eduskunta edellytti, että hallitus arvioi perintö- ja testament- tisaannon vanhentumiseen sekä perinnönjaon peräyttämiseen ja palautusvastuu- seen liittyviä lainsäädännön yleisiä uudistustarpeita erityisesti oikeusvarmuuden ja omaisuuden suojan näkökulmasta ja ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaessa lain- säädäntötoimenpiteisiin.

Esityksessä ehdotetaan perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaa sääntelyä, joka koskee kaikkia perinnönjaon peräyttämistilanteita. Ehdotus on näin ollen laajempi kuin mitä eduskunta on ensimmäisessä lausumassaan edel- lyttänyt. Toisaalta esitys ei sisällä ehdotusta perintö- ja testamenttisaannon vanhen- tumista koskevan sääntelyn uudistamiseksi. Perintö- ja testamenttisaannon vanhen- tumista koskevan sääntelyn uudistamisen tarvetta on arvioitu erikseen eikä tarvetta sääntelyn muuttamiseen ole ainakaan tässä vaiheessa katsottu olevan.

3 Nykytila

3.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Perintökaareissa (40/1965) ei ole säännöksiä sellaisten tilanteiden varalta, joissa aiemmin toimitettu perinnönjako osoittautuu virheelliseksi esimerkiksi siitä syystä, että kuolinpesään ilmaantuu uusi osakas, yksi osakkaista on sivuutettu tai kadoksissa ollut testamentti löytyy perinnönjaon jälkeen. Vakiintuneen tulkinnan mukaan kuolinpesä voidaan luovuttaa velkojan tai osakkaan hakemuksesta pesänselvittäjän hallintoon lainvoiman saaneen perinnönjaon jälkeenkin, jos jaon jälkeen on ilmaantunut uutta velkaa tai omaisuutta tai jos toimitettu jako on koskenut vain osaa jäämistövirallisuudesta. Vastaava oikeus pesänselvittäjän määräämistä koskevan hakemuksen tekemiseen on perillisellä tai testamentinsaajalla, joka on sivuutettu perinnönjaossa. Sivuutettu perillinen tai testamentin saaja voi aina käynnistää kuolinpesän viralliselvityksen riippumatta siitä, onko pesä jo aiemmin selvitetty vai ei (KKO 1992:176). Se, jonka oikeus on perinnönjaossa sivuutettu, voi myös hakea tuomioistuimelta pesänjakajan määräämistä toimittamaan uusi perinnönjako (KKO 1979 II 114).

Perintökaaren 21 luvun 6–8 c §:ssä on säännökset perinnönjaon peruuntumisesta tilanteessa, jossa perinnönjako on toimitettu luvun 6 §:n 1 momentin vastaisesti ennen kuin pesän ja vainajan velat on maksettu tai niistä on asetettu maksun turvaava takaus tai muu vakuus. Tällöin tuomioistuin voi pesänselvittäjän kanteesta: 1) määrätä osituksen tai perinnönjaon peruuntumaan ja velvoittaa osakkaat palauttamaan kaiken osituksessa tai jaossa saamansa omaisuuden taikka korvaamaan sen arvon, taikka 2) jollei kaiken omaisuuden palauttaminen ole tarpeen velkojen ja pesänselvitysvelkojen maksamiseksi, velvoittaa osakkaat yhteisvastuullisesti suorittamaan pesälle velkojen maksamiseen tarvittavan rahamäärän. Perintökaaren 21 luvun säännösten nojalla perinnönjakoa ei kuitenkaan voida määrätä peruuntumaan sillä perusteella, että joku kuolinpesän osakkaista on sivuutettu tai kadoksissa ollut testamentti löytyy perinnönjaon jälkeen.

Haltuun otetun omaisuuden palauttamista koskevia säännöksiä on myös kuolleeksi julistamisesta annetun lain (127/2005) 4 luvussa. Jos kuolleeksi julistettu on elossa, hänellä on oikeus saada omaisuutensa takaisin siltä, joka on kuolleeksi julistamisen johdosta ottanut omaisuutta haltuunsa. Vastaavankaltainen luovutusvelvollisuus on säädetty myös sitä tilannetta varten, että kuolleeksi julistetun osoitetaan kuolleen muulloin kuin kuolleeksijulistamispäätöksessä määrättyinä kuolinpäivänä ja perillispääri tämän johdosta muuttuu. Kuten perintökaaren 21 luvussa, myös kuolleeksi julistamisesta annetussa laissa on erityissäännökset palautusvastuun kohdentumisesta ja sen sisällöstä. Kuolleeksi julistamisesta annetun lain säännökset eivät kuitenkaan tule sovellettaviksi tilanteissa, joissa joku kuolinpesän osakkaista on sivuutettu tai kadoksissa ollut testamentti löytyy perinnönjaon jälkeen.

3.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

3.2.1 Euroopan unioni

Heinäkuun 4 päivänä 2012 on annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 650/2012 toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta. Asetuksella säännellään perintöasioiden käsittelyä vain jäsenvaltion rajat ylittävissä tilanteissa eikä sillä puututa kansallisen perintöoikeuden sisältöön. Kansallisen perintöoikeuden sisältö kuuluu näin ollen jäsenvaltioiden itsenäiseen toimivaltaan.

3.2.2 Euroopan neuvosto

Euroopan neuvosto on vuonna 1975 hyväksynyt yleissopimuksen avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten oikeudellisesta asemasta (ETS 85). Suomi ei ole allekirjoittanut sopimusta. Suomi on ratifioinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990), jonka 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhelämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Sopimuksen 1. pöytäkirjan 1 artiklan mukaan jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan, eikä keneltäkään saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti. Sopimuksen 14 artiklan ja 12. pöytäkirjan mukaan yleissopimuksessa ja laissa tunnustetut oikeudet tulee taata ilman minkäänlaisia muun muassa syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

3.2.3 Ruotsi

Ruotsin perintökaareissa (ärvdabalk, 1958:637) ei ole säännöksiä palautusvelvollisuudesta, jos perintö on ehditty jakaa esimerkiksi siitä syystä, että muut osakkaat eivät ole tiedneet perillisen olemassaolosta. Kuten Suomessa, Ruotsin perintökaareissa säädetään kuitenkin tilanteesta, jossa kuolinpesän varat on jaettu ennen perittävän ja kuolinpesän velkojen maksamista. Perintökaaren 21 luvun 4 §:n mukaan jako tulee tuolloin toimittaa uudelleen. Jos velkojen määrä ei ylitä kuolinpesän varojen määrää, perinnönjako peruuntuu vain siltä osin kuin varoja tarvitaan velkojen kattamiseksi. Jos palautettava omaisuus ei ole tallella, palautettavaksi tulee omaisuuden arvo perinnönjaon peruuttamishetkellä. Jos joku kuolinpesän osakkaista ei palauta osuuttaan, muut kuolinpesän osakkaat vastaavat puuttuvasta osuudesta jaossa saamiensa osuuksien suhteessa.

Kuten Suomessa, myös Ruotsissa on erikseen säädetty omaisuuden palautusvelvollisuudesta, jos kuolleeksi julistettu henkilö onkin elossa tai hän on kuollut muuna aikana kuin aiemmin on oletettu ja perillispiiri tästä syystä muuttuu. Ruotsin kuolleeksi-julistamislain (*lag om dödförklaring*, 2005:130) 12 §:n mukaan omaisuutta saaneet henkilöt ovat tuolloin velvollisia palauttamaan saamansa omaisuuden.

3.2.4 Norja

Norjan perinnönjakolaissa (*lov om skifte*, 21/02/1930) on säädetty tilanteista, joissa perinnönjaossa sivuutettu osapuoli on kuolinpesän osakas tai legaatın saaja.

Jaossa oikeudettomasti sivuutettu kuolinpesän osakas voi vaatia osuuttaan muilta kuolinpesän osakkailta samoilla perusteilla kuin kadonneista henkilöistä annetun lain (*lov om forsvunne personar* 12/05/2015) 19 §:ssä on säädetty siihen saakka, kunnes osakkaan perintöoikeus on vanhentunut. Perillinen, joka on ottanut perinnön vastaan vilpittömässä mielessä, ei kuitenkaan joudu palauttamaan perinnöstä saamaansa tuottoa. Kadonneista henkilöistä annetun lain 19 §:n 1 momentin mukaan perillinen ei ole velvollinen palauttamaan omaisuutta enempää kuin hän on saanut. Jos esine on luovutettu edelleen tai sitä on käytetty, perillinen on velvollinen korvaamaan esineen arvon luovutushetkellä tai käytössäoloajalta. Vaatimusta voidaan sovittaa tai siitä voidaan luopua, kun perillisen olosuhteet tai olosuhteet muutoin johtaisivat kohtuuttomaan lopputulokseen, jos perillinen joutuisi vastuuseen esineestä, joka ei enää ole hänen hallussaan. Perillinen ei myöskään vastaa esineestä, joka on hävinnyt ilman hänen omaa syytään.

Jos jaossa on loukattu legaatın saajan oikeuksia ja hän esittää tätä koskevan vaatimuksen ennen oikeutensa vanhenemista, se kuolinpesän osakas, joka on joutunut luovuttamaan osuudestaan omaisuutta legaatın täyttämiseksi, voi vaatia muilta kuolinpesän osakkailta osuutensa täydentämistä kadonneista henkilöistä annetun lain 19 §:n mukaisella tavalla.

3.2.5 Tanska

Tanskan laissa kuolinpesän jakamisesta (*lov om skifte af dødsboer nr 383 af 22/05/1996*) on säännökset tilanteista, joissa perinnönjakotuomioistuın voi täydentää perinnönjakoa tai tehdä perinnönjakoa koskevan uuden päätöksen. Tuomioistuın voi ryhtyä mainittuihin toimiin, kun 1) on ilmaantunut uutta omaisuutta tai uusia velkoja, 2) perintö on jaettu virheellisesti tai ositus on virheellisesti toimitettu, 3) kuolinpesän käsittelyssä on tapahtunut oleellinen virhe, 4) perintövero on laskettu virheellisesti ja perillinen tai testamentin saaja pyytää uudelleenkäsittelyä, 5) kuolinpesän käsittelyn selvitystapaa muutetaan, tai 6) muutoin on ilmaantunut kuolinpesän käsittelyyn vaikuttavia tai kolmannen osapuolen oikeusasemaan liittyviä merkittäviä uusia tietoja.

Laissa on myös säännökset osapuolten velvollisuudesta palauttaa omaisuutta kuolinpesään ja tähän liittyvistä yksityiskohdista. Jos tuomioistuın antaa määräyksen perinnönjaon täydentämisestä tai uuden perinnönjaon toimittamisesta, jokainen perillinen, testamentin saaja ja velkoja joutuu tarvittaessa palauttamaan saamansa omaisuuden kuolinpesään. Jos saatava on maksettu rahana tai muunlainen omaisuus on myöhemmin korvattu rahalla, luovutuksensaajan palautusvelvollisuus ei ulotu omaisuuteen, johon varat on sijoitettu. Palautusvaatimuksen esittämisen jälkeen saatu hyöty kuuluu kuitenkin palautusvelvollisuuden alaiseen omaisuuteen. Täydennyksessä tai uudessa jaossa omaisuus pyritään palauttamaan aiemmille vastaanottajille sen mukaan kuin on mahdollista ilman kohtuutonta arvonmenetystä osapuolten maksamia tasoituseriä hyödyntäen.

Eriyisissä tilanteissa palautusvaatimusta voidaan sovittaa tai vaatimuksesta luopua, jos palautusvaatimuksen toteuttaminen olisi kohtuuttoman raskasta tai olosuhteet muutoin sitä puoltavat. Jos omaisuuden saanut osapuoli on luovuttanut omaisuuden kolmannelle, voi kuolinpesä vaatia omaisuuden palautettavaksi, jos tämä tiesi tai tämän olisi pitänyt tietää niistä olosuhteista, jotka johtivat perinnönjaon täydentämiseen tai uuteen jakoon. Jos kolmannen osapuolen asettama vakuus tai takuu on vapautunut tai kolmannen osapuolen omistamaan omaisuuteen perustuva kiinnitys on lakannut maksun tai sellaisen muun oikeustoimen seurauksena, joka tuomioistuimen määräyksen vuoksi peräytyy, voi kuolinpesä vaatia osapuolta asettamaan mahdollisuuksien mukaan vakuuden uudelleen, jos osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää niistä olosuhteista, jotka johtivat perinnönjaon täydentämiseen tai uuteen jakoon.

Laissa ei ole määritelty määräaika, minkä kuluessa perinnönjaon täydentämistä tai uudelleenjakoa tulee hakea. Tuomioistuinkäytännössä on joissakin tapauksissa katsottu, että hakijan passiivisuus voi johtaa oikeuden raukeamiseen.

3.2.6 Saksa

Saksan siviililakikirjassa (BGB) säädetään perillisen oikeudesta vaatia palautettavaksi omaisuutta, jonka joku on saanut kuolinpesästä ilman tosiasiallista perintöoikeutta. Perintönä saatuun omaisuuteen rinnastetaan omaisuus, joka on hankittu perintönä saaduilla varoilla. Palautusvelvollisuus alkaa tällöin siitä hetkestä, kun palautusvelvollinen on saanut tiedon sijaan tulleen omaisuuden rinnastettavuudesta perintöön.

Palautusvelvollisen tulee palauttaa myös omaisuudesta saamansa hyöty ja tuotto. Jos omaisuutta ei voida palauttaa, sovelletaan palautusvelvollisuuteen perusteettoman edun palautusta koskevia säännöksiä. Palautusvelvollinen on oikeutettu korvaukseen esineeseen pannuista kustannuksista. Vahingonkorvausvelvollisuuteen omaisuuden huonontumisesta sekä omaisuuden käytön ja hyödyn hyvittämiseen asian vireilläoloaikana sovelletaan omistajan ja haltijan suhdetta koskevia yleisiä säännöksiä.

Jos palautusvelvollinen ei ollut omaisuuden haltuun ottaessaan vilpittömässä mielessä, hänen vastuunsa määräytyy siten kuin palauttamisasia olisi jo vireillä. Sama koskee tilannetta, jossa palautusvelvollinen saa myöhemmin tietoonsa, että hän ei ole omaisuuden oikea haltija.

Jos omaisuus on sopimuksella luovutettu edelleen, luovutuksensaajan asema rinnastuu palautusvelvollisen asemaan.

3.3 Nykytilan arviointi

Eduskunta on hyväksyessään uuden isyyslain arvioinut vallitsevan sääntelyn riittämättömäksi ottaen erityisesti huomioon tilanteet, joissa isyys vahvistetaan ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen osalta miehen kuoleman jälkeen ja lapsella on uuden isyyslain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettu perintöoikeus isänpuoleisen perittävän jälkeen. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus valmistelee esityksen perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevaksi täydentäväksi sääntelyksi.

Perinnönjaon peräyttämistä ei nykyisellään ole säännöksiä laissa. Oikeuskäytännössä vastaavan kaltaisia tilanteita on käsitelty perusteettoman edun palautusta koskevan kanteen perusteella. Vaikka sivuutettu perillinen tai testamentin saaja on vakiintuneen tuomioistuinten tulkinnan mukaan voinut käynnistää virallisselvityksen kuolinpesässä tai hakea pesäjakajan määräämistä uuden perinnönjaon toimittamiseksi, tarve lakiin perustuvalla yhtenäisellä sääntelyllä on olemassa. Lisäksi on taroituksenmukaista, että perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevat perusteet ja menettelyt ovat yhdenmukaiset kaikissa niissä tapauksissa, joissa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus on sivuutettu. Näistä syistä uutta sääntelyä ei ole perusteltua rajata koskemaan vain niitä erityistilanteita, joissa isyys perittävään nähden vahvistetaan perittävän kuoleman jälkeen.

4 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on luoda aineellinen ja menettelyllinen sääntely perinnönjaon oikaisemiseksi tilanteessa, jossa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön on sivuutettu aiemmin toimitetussa perinnönjaossa. Sääntely soveltuu yhtäältä niihin tapauksiin, joissa perillisen tai testamentin saajan oikeus perintöön on ollut olemassa jo silloin, kun oikaistava perinnönjako on toimitettu, ja toisaalta niihin tapauksiin, joissa esimerkiksi perintöoikeuden muodostava suhde vahvistetaan vasta toimitetun perinnönjaon jälkeen.

Esitetyn sääntelyn lähtökohtana ovat yhtäältä perintökaaren 21 luvun säännökset perinnönjaon peruuntumisesta tilanteessa, jossa perinnönjako on toimitettu ennen kuin pesän ja vainajan velat on maksettu, ja toisaalta kuolleeksi julistamisesta annetun lain säännökset omaisuuden luovutusvelvollisuudesta tilanteessa, jossa kuolleeksi julistettu palaa ja vaatii omaa omaisuuttaan takaisin. Koska osapuolten asema on kuitenkin osin erilainen kuin edellä mainituissa tilanteissa, ei mainittua sääntelyä ehdoteta sovellettavaksi sellaisenaan. Perinnönjaon oikaisusta esitetään säädettäväksi perintökaareen otettavassa uudessa 23 a luvussa. Erotuksena perintökaaren 21 lukuun esityksessä käytetään käsitettä perinnönjaon oikaisu perinnönjaon peruuntumisen tai peräytymisen sijaan. Tämä on perusteltua myös siksi, että esityksen perusteella on joissain tilanteissa mahdollista, että perinnönjakoa ei peräytetä kokonaisuudessaan vaan sitä oikaistaan vain osaksi.

Perillinen tai yleistestamentin saaja, joka ei ole osallistunut aiemmin toimitettuun perinnönjakoon, voi ehdotetun sääntelyn mukaan vaatia perinnönjaon oikaisua. Oikaisua voi vaatia, jos oikeus perintöön ei ole vielä vanhentunut. Perintökaaren 16 luvun säännösten mukaan perillisen tai testamentin saajan oikeus perintöön vanhenee lähtökohtaisesti kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta tai, jos testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, tästä ajankohdasta lukien.

Jos perittävän kuoleman jälkeen on toimitettu ositus tai omaisuuden erottelu ja kuolinpesä on tuolloin luovuttanut omaisuutta avio- tai avopuolisolle huomattavasti enemmän kuin se olisi ollut velvollinen luovuttamaan, myös ositusta tai omaisuuden erottelua voidaan ehdotuksen mukaan oikaista. Sama koskee avopuolisolle annettua avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetun lain (26/2011) 8 §:ssä tarkoitettua hyvitystä.

Lähtökohtana perinnönjaon oikaisussa noudatettavaa menettelyä koskevassa ehdotuksessa on, että perinnönjaon oikaisusta pyritään ensisijaisesti sopimaan osapuolten välillä. Jos sopimusta osapuolten kesken ei saada aikaan, oikaisua vaativa voi hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän määräämistä huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesään perinnönjaon oikaisua varten. Perinnönjaon oikaisusta voidaan sopia. Osapuolilla on myös mahdollisuus hakea pesänjakajaa toimitusjakoa varten. Ehdotettu menettely perustuu mahdollisimman pitkälle aiemmin säädettyihin menettelytapoihin perintöasioissa.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että kuolinpesästä omaisuutta saaneet palauttavat takaisin kuolinpesään kaiken aiemmassa perinnönjaossa saamansa omaisuuden perinnönjaon oikaisua varten. Erityisjälkisaädöksen nojalla saatu omaisuus palautetaan kuitenkin vain, jos erityisjälkisaädöksen täyttäminen loukkaa oikaisua vaativan

lakiosaa tai muuta oikeutta. Perintökaaren 8 luvussa tarkoitettuna avustuksena tai hyvityksenä taikka perintökaaren 18 luvussa tarkoitettuna elatuksena saatu omaisuus tulee palauttaa vain, jos omaisuutta on saatu huomattavasti enemmän kuin mihin sen saaja olisi ollut oikeutettu.

Palautusvelvollisuus on pääsääntöisesti esinekohtaista. Esinekohtaisuudesta ehdotetaan kuitenkin poikettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Tässä tilanteessa palautusvelvollinen voisi valita, että hän omaisuuden luovuttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle korvauksena rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Toisin kuin tilanteessa, jossa jo perinnönjakohetkellä jako-osakkaan asemassa oleva perillinen tai testamentin saaja on sivuutettu, tällaisessa tilanteessa jakoon osallistuneilla osakkailla ei ole ollut jakoa tehdessään mahdollisuutta ottaa huomioon jaon jälkeen perillisasemansa vahvistuttanutta perillistä. Tästä syystä on perusteltua, että palautusvelvollisella on tuolloin mahdollisuus valita, palauttaako hän kuolinpesään jaossa saamansa omaisuuden vai liikaa saamansa omaisuuden arvoa vastaavan rahamäärän.

Perinnönjaon oikaisua koskevat tilanteet voivat olla hyvin monenlaisia. Erityisesti tilanteessa, jossa jakoon osallistuneet perinnönsaajat ovat ottaneet omaisuuden vastaan vilpittömässä mielessä kauan aikaa sitten, vaatimus omaisuuden palauttamisesta on omiaan aiheuttamaan ongelmallisia tilanteita. Tästä syystä esityksessä ehdotetaan säännöstä kohtuuttoman palautusvelvollisuuden sovittelusta. Ehdotetussa sovittelusäännöksessä on lueteltu erityisesti huomioon otettavina seikkoina muun muassa palautusvelvollisen tietoisuus oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön, omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika sekä palautusvelvollisen ja oikaisua vaativan taloudelliset olosuhteet. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan säännös jättää mahdollisuuden tapauksen kokonaisvaltaiseen harkintaan myös lueteltuihin seikkoihin verrattavien seikkojen perusteella.

Esityksen valmistelun yhteydessä on noussut esiin kysymys, voiko valtio olla korvausvastuussa oikaisumenettelystä aiheutuvista kustannuksista niissä tilanteissa, joissa isyys vahvistetaan avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneen lapsen osalta takautuvasti voimaan tulleen lainsäädännön perusteella, ja tarvittaisiinko valtion korvausvastuusta erityissääntelyä.

Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n mukaan valtio on tietyin edellytyksin velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Niin kuin esimerkiksi ratkaisusta KKO 2006:71 ilmenee, korvausvastuu voi periaatteessa koskea myös lainsäädäntötoimenpiteestä aiheutunutta vahinkoa. Jos vahinko on aiheutettu julkista valtaa käytettäessä, vahingonkorvaus käsittää vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n mukaan hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Jos valtioon kohdistuva vahingonkorvausvaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta, sen käsittelyyn sovelletaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia (978/2014). Mahdollisen korvaushakemuksen perusteella tulee kussakin tapauksessa erikseen arvioitavaksi, täytyvätkö valtion korvausvastuun edellytykset. Tarvetta säätää tätä laajemmasta valtion vahingonkorvausvastuusta perinnönjaon oikaisemisesta aiheutuneiden kustannusten osalta ei ole.

5 Esityksen vaikutukset

5.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Ehdotettu lainsäädäntö soveltuu yhdenvertaisesti kaikkiin perillisiin ja yleistestamentin saajiin, joiden oikeus on aiemmin toimitetussa perinnönjaossa jostain syystä sivuutettu tai vahvistettu jaon jälkeen. Velvollisuutta palauttaa omaisuutta kuolinpesään on kuitenkin vähäisessä määrin helpotettu niiden tilanteiden osalta, joissa perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimitamisen jälkeen. Erityisesti on huomattava, että ehdotukseen ei liity sääntelyä, jonka mukaan ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneitä ja mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia kohdeltaisiin eri tavoin.

5.2 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Sellaiset tilanteet, joissa perillinen tai yleistestamentin saaja on perinnönjaossa sivuutettu, ovat nykyisinkin mahdollisia. Käytettävissä ei ole tarkkoja tietoja näiden tapauksien yleisyydestä. Suhteessa kaikkiin vuosittain toimitettaviin perinnönjakoihin niiden määrän voidaan kuitenkin arvioida olevan hyvin vähäinen.

Ehdotettu sääntely liittyy osaksi siihen, että uudella isyyslailla on palautettu takautuvasti kannemahdollisuus isyyden vahvistamiseksi ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osalta. Tällä lainsäädäntömuutoksella arvioidaan olevan perinnönjaon oikaisutilanteita lisäävä vaikutus. Suomessa kuolee vuosittain noin 50 000 henkilöä. Hallituksen esityksessä eduskunnalle isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014 vp) on arvioitu, että takautuvasti palautetun kanneoikeyden nojalla nostettavien isyyskanteiden lukumäärä tulee nousemaan yhteensä ainakin muutama kymmeneen tapaukseen. Osassa näistä tapauksista otaksuttua isää ei lähemmässä tarkastelussa voida vahvistaa lapsen isäksi ja osassa tapauksista isä on isyyden vahvistamisen hetkellä elossa, jolloin perinnönjaon oikaisua koskeva sääntely ei lähtökohtaisesti ole tarpeen. Perillisen ja testamentin saajan oikeutta koskevista yleisistä vanhentumissäännöksistä johtuu lisäksi, että perintöoikeus vanhenee kymmenessä vuodessa perittävän kuolemasta. Esitetyt seikat rajoittavat edelleen niiden kotitalouksien määrää, joihin ehdotus vaikuttaa. Suhteutettuna vuosittain kuolevien henkilöiden määrään esityksellä on vaikutus hyvin pieneen osaan väestöstä.

Ehdotuksen vaikutukset voivat lähtökohtaisesti toteutua joko mahdollisuutena saada omaisuutta oikaisujaossa tai velvollisuutena palauttaa omaisuutta kuolinpesään oikaisujaon varten. Jos omaisuuden palauttamisesta ja oikaisujaosta ei päästä sopimukseen, kuolinpesän osakkaat kantavat taloudellisen vastuun myös kuolinpesän viralliselvitykseen ja toimitusjakoon liittyvistä kustannuksista niin kuin perintökaaren 19 ja 23 luvuissa säädetään.

Vaikutukset yrityksiin tai yhteisöihin

Esityksellä ei ole suoria vaikutuksia yrityksiin tai yhteisöihin lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa yritys tai yhteisö on yleistestamentin saajana. Tällöin yritys tai yhteisö voi joutua palauttamaan aikaisemmin toimitetussa perinnönjaossa saamansa omaisuuden kuolinpesälle jaon oikaisua varten. Toisaalta yleistestamentin saajana olevalla yrityksellä tai yhteisöllä olisi oikeus vaatia jaon oikaisua, jos jako on toimitettu ilman että se on ollut siinä osapuolena.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksellä ei ole suoria vaikutuksia julkiseen talouteen. Perintö- ja lahjaverolaissa (378/1940) on otettu huomioon tilanne, jossa perintöverotuksen perusteet ovat muuttuneet verotuksen toimittamisen jälkeen. Perintö- ja lahjaverolain 39 §:n 1 momentin mukaan verotus toimitetaan tuolloin uudelleen noudattaen soveltuvin osin lain 40 ja 41 §:ssä säädettyä veronoikaisumenettelyä. Perintöverotus voidaan toimittaa uudelleen kymmenen vuoden kuluessa perinnönjättäjän kuolemasta tai, jos perintö tulee perilliselle tai testamentin saajalle myöhemmin kuin perinnönjättäjän kuollessa, siitä, kun omaisuus on saatu.

Verotuksen uudelleen toimittamisen yhteydessä Verohallinto voi oikaista aiemmin virheellisten tietojen perusteella kannetun veron ja määrätä veron kannettavaksi toiselta verovelvolliselta. Koska perintöveron määrä riippuu verovelvollisen sukulaissuussuhteen läheisyydestä perittävään, myös kannettavan perintöveron määrä voi muuttua. Perintöveron määrään vaikuttaa myös perintöosuuden suuruus. Siksi kannettavan perintöveron kokonaismäärä voi alentua sen johdosta, että jäämistö oikaisujaossa jaetaan aikaisempaa useamman perillisen kesken. Jos perintö on mennyt valtiolle, myös valtio voi joutua palauttamaan jaossa saamansa omaisuuden kuolinpesään oikaisua varten muiden palautusvelvollisten tavoin.

Esityksellä ei ole erityisiä suoria kustannusvaikutuksia kunnille eikä sillä luoda kunnille uusia velvollisuuksia. Mitä edellä on todettu esityksen vaikutuksista yrityksiin ja yhteisöihin, koskee myös niitä tilanteita, joissa kunta tai valtio on saanut omaisuutta yleistestamentin nojalla. Ehdotuksen vaikutusten julkiseen talouteen voidaan arvioida jäävän erittäin vähäisiksi.

5.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä on suoria vaikutuksia viranomaistoimintaan siltä osin kuin kuolinpesään joudutaan hakemaan pesänselvittäjä omaisuuden palauttamiseksi kuolinpesään tai pesänjakaja oikaisujakoa varten. Nämä hakemukset käsitellään kärjäoikeuksissa. Toisaalta perinnönjaon oikaisuun liittyviä kanteita käsitellään tuomioistuimissa nykyisinkin vailla ehdotetun sääntelyn kaltaista tukea esimerkiksi perusteettoman edun palautusta ja pesänjakajan määräämistä koskevinä asioina. Ehdotuksella ei näin ollen voida katsoa olevan kuin vähäisiä ja väliaikaisia asioiden määrää lisääviä vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan.

6 Asian valmistelu

6.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 20 päivänä maaliskuuta 2015 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntöä perinnönjaon peräyttämistä ja omaisuuden palautusvastuusta. Työryhmän asettamispäätöksen taustalla oli eduskunnan kaksi lausumaa, jotka se antoi uuden isyyslain hyväksymisen yhteydessä (EV 235/2014 vp).

Oikeusministeriön asettaman työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotus perinnönjaon peräytymisestä ja peräytymiseen liittyvää omaisuuden palautusvastuuta koskevista sääntelystä. Ehdotettavan sääntelyn tuli kattaa kaikki perinnönjaon peräytymistilanteet.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin hovioikeudenneuvos Tuomo Antila Helsingin hovioikeudesta ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Salla Silvola oikeusministeriöstä, professori Markku Helin Turun yliopistosta, professori Urpo Kangas Helsingin yliopistosta sekä asianajaja Hilikka Salmenkylä, joka edusti Suomen Asianajajaliittoa.

Työryhmävalmistelun aikana kuultiin valtiovarainministeriön ja Verohallinnon edustajia.

6.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

...

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

7 Lakiehdotusten perustelut

7.1 Perintökaari

23 a luku. Perinnönjaon oikaisusta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta

1 §. Pykälässä säädetään perillisen tai yleistestamentin saajan oikeudesta vaatia perinnönjaon oikaisua, jos hän ei ole ollut osapuolena toimitetussa perinnönjaossa.

Ehdotettu säännös kattaa ensinnäkin sellaiset tilanteet, joissa oikaisua vaativa perillinen on ollut perillisasemassa jo silloin, kun perinnönjako on toimitettu tai jäämistöön kuuluva omaisuus on yksinperimystilanteessa siirtynyt siinä vaiheessa ainoaksi luululle perilliselle ilman perinnönjakoa. Toisaalta säännös kattaa myös sellaiset tilanteet, joissa perillisen perillisasema on vahvistettu vasta toimitetun perinnönjaon jälkeen. Tällainen tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun perillisen oikeudellinen suhde biologiseen isäänsä on vahvistettu tuomioistuimessa vasta perittävän kuoleman jälkeen.

Yleistestamentin saaja voi vaatia perinnönjaon oikaisua esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentti on löytynyt vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen.

Perillisellä tai yleistestamentin saajalla ei kuitenkaan ole oikeutta vaatia oikaisua, jos hänen oikeutensa perintöön on vanhentunut. Vanhentumisesta säädetään perintökaaren 16 luvussa. Sen 1 §:n 1 momentin mukaan perillisen tai testamentin saajan on saatettava oikeutensa voimaan viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta tai, jos testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, tästä ajankohdasta lukien. Saman pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi tietyissä tilanteissa määrätä, että perillisen tai testamentin saajan on saatettava oikeutensa voimaan lyhyemmän määräajan kuluessa. Ehdotetussa säännöksessä vanhentumisella tarkoitetaan sekä 1 momentissa tarkoitettua määräajan että 2 momentin nojalla asetetun erityisen määräajan ylittämistä.

Selvää on, että perinnönjaon oikaisua ei voi vaatia perillinen, joka ei ole ollut osapuolena toimitetussa perinnönjaossa sen vuoksi, että hän oli perintökaaren 17 luvussa säädetyllä tavalla luopunut perinnöstä tai luovuttanut pesäosuutensa toiselle. Henkilö, joka katsoo olevansa oikeutettu perintöön, voi esittää oikaisuvaatimuksensa aikaisempaan perinnönjakoon osallistuneille milloin tahansa riippumatta siitä, onko hänen perillisasemansa lainvoimaisesti vahvistettu tai onko hänen hyväkseen tehty testamentti lainvoimainen. Vasta sen jälkeen, kun hänen perillisasemansa on lainvoimaisesti vahvistettu tai kun testamentti on tullut lainvoimaiseksi, on kuitenkin mahdollista ryhtyä konkreettisiin toimenpiteisiin perinnönjaon oikaisemiseksi.

Erityisjälkisäädöksen saaja ei voisi vaatia perinnönjaon oikaisua ehdotetun pykälän nojalla. Tällaisen oikeuden antaminen erityisjälkisäädöksen saajalle ei ole tarpeellista, koska hänen asemansa on turvattu jo perintökaaren 22 luvun 1 §:n 2 momentin

säännöksellä. Toimitettu perinnönjako ei vaikuta hänen asemaansa, vaan hän voi saattaa oikeutensa voimaan perinnönjaosta riippumatta.

Säännöksen mukaan oikaisu mahdollisuus on käytettävissä vain silloin, kun perillinen tai yleistestamentin saaja ei ole ollut osapuolena aikaisemmin toimitetussa perinnönjaossa. Säännöstä ei näin ollen voida käyttää vaihtoehtoisena muutoksenhakukeinona tilanteessa, jossa perintökaaren 23 luvun 10 §:n mukaista moitekannetta ei ole nostettu tai se ei ole menestynyt. Oikaisuvaatimuksen esittäminen olisi kuitenkin mahdollista esimerkiksi sellaisessa sinänsä harvinaisessa tilanteessa, jossa avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen suhde biologiseen isäänsä vahvistetaan vasta miehen kuoleman jälkeen, mutta hän on ollut aikaisemmin toimitetussa perinnönjaossa osapuolena muussa asemassa, kuten yleistestamentin saajana.

Perinnönjako katsotaan yleensä toimitetuksi, kun jakokirja on 23 luvun 9 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla allekirjoitettu. Oikaisuvaatimus voidaan esittää sen jälkeen, kun jako on tehty, vaikka perinnönjako ei vielä olisi lainvoimainen. Jos perinnönjakoa on moitittu ja sitä vaaditaan myös oikaistavaksi nyt ehdotettujen säännösten nojalla, moitekanteen käsittely on usein tarkoituksenmukaista keskeyttää oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n nojalla, kunnes selviää, tuleeko moitekanteen kohteena oleva perinnönjako korvatuksi oikaisuajalla niin, että moitekanteen ajamista ei enää ole tarvetta jatkaa.

2 §. Pykälässä säädetään omaisuuden palautusvelvollisuudesta perinnönjaon oikaisua varten, jos edellytykset perinnönjaon oikaisemiseksi täyttyvät. Omaisuuden palauttamisen tarkoituksena on palauttaa jäämistöstä saatu omaisuus takaisin kuolinpesään, jotta perinnönjaossa sivuutetun perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön voidaan toteuttaa. Palautusvelvollisuus on ensisijaisesti esinekohtaista, jollei 3 §:stä muuta johdu. Pykälän säännökset ovat tahdonvaltaisia, joten palautusvelvollisuudesta voidaan sopia kuolinpesän ja palautusvelvollisen kesken myös toisin.

Pykälän 1 momentissa säädetään palautusvelvollisuuden ulottuvuudesta eri tilanteissa.

Momentin 1 kohdan mukaan omaisuutta perintönä tai yleistestamentin nojalla saaneen palautusvelvollisuus kattaa lähtökohtaisesti kaiken saadun omaisuuden. Säännös kattaa myös ne tilanteet, joissa varsinaista perinnönjakoa ei ole toimitettu, vaan omaisuus on siirtynyt ainoaksi luullulle perilliselle ilman jakoa yksinperimystilanteessa.

Momentin 2 kohdan mukaan erityisjälkisaädöksen saaja on palautusvelvollinen, jos testamentti loukkaa oikaisua vaativan lakiosaa tai muuta oikeutta. Kuten perintökaaren 7 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetään, testamentti on perillistä kohtaan tehoton siltä osin kuin se estää häntä saamasta lakiosaansa jäämistöstä tai rajoittaa hänen oikeuttaan määrätä lakiosana tulevasta omaisuudesta. Ehdotetun säännöksen mukainen palautusvelvollisuus voi vastaavasti koskea ensiksikin sellaisen omaisuuden palauttamista, johon testamentin saaja on erityisjälkisaädöksellä saanut omistusoikeuden. Toisaalta palautusvelvollisuus voi tarkoittaa myös esimerkiksi testamentilla myönnetystä käyttöoikeudesta luopumista siltä osin kuin käyttöoikeus rajoittaa perillisen oikeutta määrätä hänelle lakiosana tulevasta omaisuudesta. Säännös kattaa lisäksi esimerkiksi tilanteet, joissa erityisjälkisaädös on myöhemmin tehdyllä yleistestamentilla peruutettu, jolloin erityisjälkisaädöksen täyttäminen loukkaa yleistestamentin saajan oikeutta.

Momentin 3 kohdan mukaan perintökaaren 8 luvussa tarkoitetun avustuksen tai hyvityksen taikka 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun elatuksen saaja on palautusvelvollinen, mutta vain siltä osin kuin hän on saanut avustuksena, hyvityksenä tai elatuksena huomattavasti enemmän kuin mihin hän olisi ollut oikeutettu. Säännöksessä tarkoitetut avustukset, hyvitykset ja elatus ovat luonteeltaan tarve- tai ansaintaperusteisia. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, että avustus, hyvitys tai elatus olisi yleensä myönnetty samansuuruisena myös siinä tilanteessa, että oikaisua vaativan perillisen tai testamentin saajan oikeudet olisi otettu asianmukaisesti perinnönjaossa huomioon. Tästä johtuu, että avustusta, hyvitystä tai elatusta saanut on velvollinen palauttamaan omaisuutta vain siltä osin kuin omaisuutta on siirretty enemmän kuin kyseessä oleva tarve- tai ansaintaperuste olisi edellyttänyt. Tällöin omaisuuden siirron todellinen tarkoitus on ainakin osaksi ollut muu kuin laissa tarkoitetun avustuksen, hyvityksen tai elatuksen maksaminen. Tällainen omaisuuden siirto on voinut loukata niitä perillisiä ja testamentinsaajia, jotka eivät ole olleet osallisia omaisuuden siirtoa koskevaan päätöksentekoon.

Säännös edellyttää, että omaisuutta on siirtynyt huomattavasti enemmän kuin mihin sen saaja on ollut oikeutettu. Kun otetaan huomioon avustuksen, hyvityksen ja elatuksen myöntämisen harkinnanvaraisuus, ei ole tarkoituksenmukaista, että vähäiset poikkeamat laissa säädetyistä myöntämisperusteista voisivat johtaa palautusvelvollisuuteen.

Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista, joissa palautusvelvollisuutta ei 1 momentissa säädetyistä huolimatta ole. Säännöksen mukaan palautusvelvollisuutta ei ole, jos on ilmeistä, että omaisuuden palauttaminen ei ole tarpeen oikaisua vaativan oikeuden turvaamiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa miehen testamentissa määrätään rintaperilliset saamaan lakiosansa ja jäljelle jäävä osuus jää yleistestamentilla leskelle. Uuden perillisen ilmaantuminen osapuoleksi jakoon merkitsee tällöin sitä, että omaisuus, josta perittävä ei ole voinut testamentilla määrätä, jaetaan aikaisempaa useamman perillisen kesken. Muutos ei vaikuta vapaaosan saaneen lesken asemaan, koska osuus, jonka perittävä on voinut testamentata, säilyy rintaperillisten lukumäärästä riippumatta samana. Leski ei tällöin lähtökohtaisesti ole palautusvelvollinen. Jos kuitenkin saatetaan todennäköiseksi, että leski on jaossa saanut omaisuutta enemmän kuin vapaosan, ei voida pitää ilmeisenä, että omaisuuden palauttaminen ei olisi tarpeen oikaisua vaativan oikeuden turvaamiseksi. Tällöin myös leski olisi palautusvelvollinen.

Omaisuutta saaneella olisi todistustaakka siitä, että hänen saamansa omaisuuden palauttaminen ei ole tarpeen oikaisua vaativan oikeuden turvaamiseksi.

Pykälässä säädetty palautusvelvollisten luettelo on tyhjentävä. Esimerkiksi kuolinpesän tai perillisen velkoja taikka henkilö, jolle perintönä tai testamentilla saatua omaisuutta on myyty, ei ole ehdotettujen säännösten nojalla palautusvelvollinen. Myöskään pesänjakaja, joka on toimittanut oikaistavaksi vaaditun perinnönjaon, ei olisi ehdotettujen säännösten nojalla velvollinen palauttamaan kuolinpesälle sen varoista perintökaaren 23 luvun 4 §:n 4 momentin nojalla saamaansa palkkiota ja kulukorvausta.

Jos palautusvelvollinen on kuollut, hänen oikeudenomistajansa voivat olla vastuussa perinnönjättäjän velvoitteista perintökaaren 21 luvun säännösten mukaan.

3 §. Pykälään on otettu erityissäännös niitä tilanteita varten, joissa oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Tällainen tilanne voi tyypillisesti syntyä niin, että isyysuhde perittävän ja lapsen välillä vahvistetaan vasta sen jälkeen, kun perinnönjako perittävän kuoleman jälkeen on toimitettu. Perinnönjako katsotaan yleensä toimitetuksi, kun jakokirja on 23 luvun 9 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla allekirjoitettu, vaikka jako ei vielä olisi lainvoimainen.

Näissä tilanteissa palautusvelvollinen voi esinekohtaisen palautusvelvollisuuden sijasta valita, että hän omaisuuden luovuttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle korvauksena rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Valintamahdollisuuden antaminen on tarpeen, koska jaon toimittaneiden ei voida näissä tilanteissa edellyttää varautuneen siihen mahdollisuuteen, että kuolinpesään tulisi myöhemmin uusi perillinen.

Esimerkkinä säännöksen soveltamisesta voidaan mainita tilanne, jossa 300.000 euron arvoinen jäämistö on jaettu perittävän kahden lapsen kesken. Tällöin kumpikin on saanut omaisuutta 150.000 euron arvosta. Jos jaon jälkeen perillisen asemaan tulee perittävän kolmas lapsi, kumpikin jakoon osallistuneista lapsista voisi esinekohtaisen palautusvelvollisuuden sijasta maksaa kuolinpesälle korvauksena 50.000 euroa.

Kukin palautusvelvollinen voisi harkita itsenäisesti, palauttaako hän omaisuutta esinekohtaisesti vai korvaako sen arvon. Esimerkkitapauksessa olisi siis mahdollista, että toinen perinnönjakoon osallistuneista lapsista palauttaa kuolinpesään kaiken perinnönjaossa saamansa omaisuuden ja toinen maksaa korvauksen liikaa saamastaan omaisuudesta rahana. Palautusvelvollinen ei voisi ilman eri sopimusta valita vaihtoehtoa, että hän palauttaa vain osan saamastaan omaisuudesta esinekohtaisesti ja osan rahana.

Pykälässä säädetään myös siitä, miten kuolinpesälle maksettavan rahamäärän suuruus määräytyy. Sen selvittämiseksi on suoritettava uusi jakolaskelma siten, että oikaisua vaativan oikeus otetaan laskelmassa huomioon. Omaisuudelle on laskelmassa pantava pääsäännön mukaan se arvo, joka sillä vastaanotettaessa oli. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että laskelmassa voidaan käyttää niitä omaisuuden arvoja, jotka olivat käytössä aikaisemmassa jaossa. Vastaanottohetken arvon käyttäminen voi kuitenkin joissakin tilanteissa olla kohtuutonta joko palautusvelvollisen tai oikaisua vaativan kannalta. Sen vuoksi ehdotetaan, että sen käyttämisestä voitaisiin erityisestä syystä poiketa. Tällainen syy voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun palautusvelvolliset ovat jaossa saaneet omaisuutta, jonka arvo on ilman heidän omaa ansiotaan huomattavasti noussut esimerkiksi kaavamuuoksen seurauksena. Jos pääsäännön mukainen arvostustapa tällöin johtaisi kohtuuttoman pieneen korvaukseen, voitaisiin omaisuuden vastaanottohetken arvosta poiketa käyttämällä sitä korkeampaa arvoa.

4 §. Pykälän 1 momentissa säädetään tilanteista, joissa luontaispalautus ei ole mahdollinen sen vuoksi, että kyseinen omaisuus ei ole tallella tai että se on esimerkiksi yhdistetty toiseen niin, että se ei ole palautettavissa. Palautusvelvollisen on tässä tapauksessa korvattava kuolinpesälle kyseisen omaisuuden arvo.

Omaisuuden arvo määritetään näissä tilanteissa 3 §:ssä säädetyllä tavalla eli pääsääntöisesti omaisuuden vastaanottohetken mukaan.

Momentissa säädetty korvausvelvollisuus ei riippuisi siitä, onko esimerkiksi omaisuuden häviäminen tai tuhoutuminen johtunut palautusvelvollisen tuottamuksesta. Korvausvelvollisuutta voidaan kuitenkin 8 §:n nojalla sovitella. Sovittelua yleensä puoltaa se, että omaisuuden tuhoutuminen on johtunut palautusvelvollisesta riippumattomista syistä.

Pykälän 2 momentti koskee tilanteita, joissa tietyn omaisuuden palauttaminen ei ole mahdotonta, mutta tuottaisi palautusvelvolliselle huomattavaa haittaa. Palautusvelvollinen voisi tällöin omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa omaisuuden vastaanottohetken arvoa vastaavan korvauksen. Jos omaisuuden arvo on kuitenkin noussut niin, että sen arvo on korvauksen maksamishetkellä vastaanottohetken arvoa korkeampi, korvaus on suoritettava maksamishetken mukaisen käyvän arvon mukaan. Säännöksen tarkoituksena on estää palautusvelvollista hyötymästä siitä, että hänet oikeutetaan suorittamaan omaisuuden palauttamisen asemesta rahakorvaus.

Esinekohtainen palauttaminen on ensisijaista ja sen vuoksi arvon korvaaminen edellyttää, että palautusvelvollinen näyttää, että hänelle aiheutuisi palauttamisesta huomattavaa haittaa. Kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että omaisuuden haltija välttämättä tarvitsee tiettyä esinettä elinkeinotoimintansa harjoittamiseen ja sen korvaaminen uudella vastaavalla esineellä olisi huomattavan hankalaa tai siitä aiheutuisi hänelle huomattava taloudellinen menetys.

Arvon korvaaminen omaisuuden palauttamisesta aiheutuvan haitan vuoksi tulisi kysymykseen vain palautusvelvollisen vaatimuksesta. Sen sijaan kuolinpesä ei voi kysymyksessä olevan säännöksen nojalla vaatia, että omaisuuden sijasta on korvattava sen arvo. Palautusvelvollisella on todistustaakka siitä, että palauttamisesta aiheutuu hänelle huomattavaa haittaa. Omaisuuden arvon korvaaminen on kuitenkin aina mahdollista, jos osapuolet sopivat siitä. Muussa tapauksessa asian ratkaisee tuomioistuin pesänselvittäjän kanteesta.

5 §. Pykälän mukaan palautusvelvollisen on korvattava arvon aleneminen, jos palautettavan omaisuuden arvo on alentunut omaisuuden kulumisen tai vahingoittumisen vuoksi. Korvausvelvollisuus on olemassa vain, jos omaisuuden arvo on alentunut merkittävästi.

Jos omaisuuden arvo on alentunut muusta syystä kuin omaisuuden kulumisen tai vahingoittumisen vuoksi, palautusvelvollisen on momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan suoritettava kohtuullinen korvaus arvon alenemisesta vain, jos siihen katsotaan olevan erityistä syytä. Säännös tulisi sovellettavaksi silloin, kun omaisuus on sinänsä samassa kunnossa kuin se oli palautusvelvollisen saadessa omaisuuden, mutta siitä ei enää saada samaa hintaa. Säännöksessä tarkoitetaan esimerkiksi sellaisia tilanteita, joissa omaisuuden markkina-arvo on alentunut kurssimuutosten tai sesonkivaihteluiden vuoksi. Esimerkiksi pörssiosakkeet ovat tyypillisesti alttiita kurssimuutoksille. Koska tällainen arvon aleneminen olisi tapahtunut silloinkin, jos omaisuus olisi ollut kuolinpesän hallinnassa, pääsääntönä on, että arvon aleneminen jää pesän tappioksi. Korvauksen määrittäminen edellyttää, että sen suorittamiseen on erityistä syytä. Lähinnä tällainen syy voi olla käsillä silloin, kun palautusvelvolliselta vaaditaan omaisuuden luovuttamista ja hän viivyttää palauttamista aiheuttomasti sillä seurauksella, että omaisuuden arvo tuona aikana alenee.

Palautusvelvollinen on momentin jälkimmäisen virkkeen nojalla velvollinen suorittamaan arvon alenemisesta kohtuullisen korvauksen. Se voi siis jäädä todellista arvon alenemista pienemmäksi. Kohtuullisen korvauksen määrä on harkittava tapauskohtaisesti.

6 §. Pykälässä on säännökset palautettavalle rahamäärälle maksettavasta korosta, muusta palautettavasta omaisuudesta saadun tuoton luovuttamisesta tai sen arvon korvaamisesta sekä omaisuudesta saadun hyödyn korvaamisesta. Hyödyn korvaaminen on kuitenkin jäljempänä tarkemmin selostettavalla tavalla toissijaista suhteessa omaisuuden arvon alenemisesta 5 §:n nojalla suoritettavaan korvaukseen.

Pykälän 1 momentin ensimmäinen virke koskee palautusvelvollisen velvollisuutta suorittaa korkoa palautettavalle rahamäärälle. Korko määräytyy korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaan. Tämän niin sanotun tuottokoron maksamista puoltaa se, että kysymys on tuottoon rinnastuvasta erästä. Palautusvelvollinen ei toisaalta ole velvollinen suorittamaan enempää kuin tuottokoron, vaikka hän olisi onnistunut sijoittamaan pesästä saamansa varat siten, että on saanut niistä tuottokorkoa paremman koron.

Tuottokorkoa tulee maksaa siitä lukien, kun palautusvelvollinen on saanut omaisuuden haltuunsa, jollei pykälän 2 momentista muuta johdu.

Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan palautusvelvollisen on luovutettava muusta omaisuudesta saamansa tuotto. Tuottoa on kaikki se, mitä omaisuudesta kertyy sen säännöllisessä käytössä. Tuotto käsittää yhtäältä luonnontuotteet, kuten kiinteistöltä korjatun sadon, toisaalta esineestä kertyneen tulon, esimerkiksi huoneistosta saadut vuokramaksut tai osakkeista saadut osingot. Säännöksen mukaan tuoton esinekohtaisen luovuttamisen vaihtoehtona olisi tuoton arvon korvaaminen. Palautusvelvollinen voisi valita, kummalla tavalla hän täyttää vastuunsa.

Momentin toisessa virkkeessä on lisäksi säännös omaisuudesta saadun hyödyn korvaamisesta. Hyötynä pidetään omaisuuden käytöstä saatua etua. Hyötyä voi olla esimerkiksi etu, joka on saatu siitä, että palautusvelvollinen on saanut asua kuolinpesälle palautettavassa asunnossa tai käyttää kuolinpesälle palautettavaa autoa. Hyödyistä on suoritettava kohtuullinen korvaus. Korvauksen määrää harkittaessa on otettava huomioon se, missä määrin kuolinpesälle on aiheutunut haittaa siitä, että omaisuus ei ole ollut sen hyödynnettävänä. Jos kysymyksessä on omaisuus, josta kuka tahansa olisi voinut saada tietyn markkina-arvon mukaisen hyödyn, sen mukaan määräytyvää täyttä korvausta voidaan tavallisesti pitää myös kohtuullisena. Jos palautusvelvollisen saama hyöty sitä vastoin on perustunut lähinnä hänen omaan toimintaansa, ei hyödyn korvaamista voida yleensä pitää kohtuullisena.

Käytännössä saattaa esiintyä tapauksia, joissa omaisuudesta on saatu hyötyä, mutta samalla sen arvo on alentunut ja palautusvelvollisen on tämän vuoksi korvattava arvon alennus kuolinpesälle. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa kiinteistöltä on otettu soraa tai kiveä. Momentin kolmannen virkkeen mukaan kuolinpesän kärsimä haitta tulee tällöin ensisijaisesti korvattavaksi arvon alenemisesta suoritettavalla korvauksella. Muussa tapauksessa palautusvelvollinen joutuisi korvaamaan samasta toimenpiteestä aiheutuvat vaikutukset kahteen kertaan.

Tuotto tai sen arvo taikka hyöty on korvattava koko siltä ajalta, jonka palautusvelvollinen on pitänyt omaisuutta hallussaan, jollei pykälän 2 momentista muuta johdu.

Jos palautusvelvollinen on pannut omaisuuteen kustannuksia tuoton tai hyödyn saamiseksi, hänellä on oikeus saada niistä 7 §:n mukainen korvaus. Vastakkaiset saavat voidaan kuitata.

Pykälän 2 momentissa suojataan sellaista palautusvelvollista, joka on pitänyt omaisuutta hallussaan vilpittömässä mielessä. Pykälän 1 momentissa tarkoitettua korkoa tai korvausta on maksettava aikaisintaan siitä lähtien, kun palautusvelvollinen on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää oikaisuvaatimuksen esittäjän oikeudesta jäämistöön. Säännös on poikkeus 1 momentin mukaisesta, omaisuuden haltuunottohetkestä alkavasta koronmaksu- tai korvausvelvollisuudesta.

Tilanteesta riippuen palautusvelvollisen katsotaan tienneen tai pitäneen tietää oikaisua vaativan oikeudesta, kun hänellä on ollut tai olisi pitänyt olla tieto sivuutetusta perillisestä ja tämän oikeudellisesta suhteesta perittävään tai testamentin olemassaolosta. Esimerkiksi pelkkää epäilyä perittävän biologisesta isyydestä suhteessa avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen ei tulisi vielä katsoa säännöksessä tarkoituksi tiedoksi. Toisaalta ei ole ainakaan kaikissa tilanteissa perusteltua katsoa, että palautusvelvollisen vilpittömän mielen päättyisi vasta silloin, kun perittävän isyys on vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla. Momentissa tarkoitettua maksuvelvollisuutta voidaan yleensä katsoa alkavan jo silloin, kun palautusvelvollisella on ollut tai hänellä olisi pitänyt olla tieto sekä sellaisen oikeusgeneettisen isyystutkimuksen tuloksesta, joka osoittaa sivuutetun perillisen biologisen suhteen perittävään, että isyyden vahvistamista koskevan kanteen vireilletulosta.

Säännöksen mukainen velvollisuus maksaa korkoa tai korvausta voi tulla sovellettavaksi myös esimerkiksi tilanteessa, jossa perintö on jaettu selvittämättä riittävän huolellisesti, keitä perillisiä perittäväällä on. Tällöin korkoa tai korvausta on maksettava aikaisintaan siitä lähtien, kun palautusvelvollinen todennäköisesti olisi tullut tietoiseksi oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön, jos perillispiiri olisi selvitetty tavanomaisesti huolellisuutta noudattaen.

Jos palautusvelvollinen tiesi oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön tai hänen olisi pitänyt tietää siitä jo saadessaan omaisuuden hallintaansa, suoritusvelvollisuus koskee koko hallinta-aikaa.

Palautusvelvollisen on pykälän 3 momentin mukaan suoritettava korkolain 4 §:n 1 momentin mukaista viivästyskorkoa palautettavalle rahamäärälle tai omaisuuden arvosta suoritettavalle korvaukselle siitä lukien, kun palautusvaatimus on esitetty. Tuottokoron maksuvelvollisuus päättyy siihen, kun viivästyskoron suorittamisvelvollisuus alkaa.

7 §. Pykälään on otettu säännös palautusvelvollisen oikeudesta korvaukseen palautettavaan omaisuuteen panemistaan kustannuksista. Kysymykseen tulevat ensisijaisesti tarpeelliset, mutta myös muut kustannukset, jos se harkitaan kohtuulliseksi. Tarpeellisina kustannuksia voidaan pitää silloin, kun omaisuuden huolellinen ja järjevä hoito niitä vaatii. Tarpeelliset kustannukset korvattaisiin kuolinpesän varoista lainkohdan mukaan kokonaan. Muiden kustannusten osalta korvattavaksi saattaisivat tulla lähinnä omaisuuden arvoa kohottaneet tai muuten hyödylliset kustannukset.

8 §. Pykälässä on palautusvelvollisuuden sovittelua koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan 2–6 §:n mukaista palautusvelvollisuutta voidaan sovitella, jos se olisi kohtuuton. Sovittelu voi koskea kaikkia palautusvelvolliselle mainittujen pykälien nojalla syntyviä velvollisuuksia. Sovittelu on siten mahdollista, kun kysymys on esinekohtaisesta palautusvelvollisuudesta, omaisuuden arvon tai arvon alenemisen korvaamisesta, koronmaksuvelvollisuudesta, tuoton palauttamisesta tai sen arvon korvaamisesta taikka hyödyn korvaamisesta. Sovittelu tarkoittaa yleensä palautusvelvollisuuden alentamista, mutta poikkeuksellisissa tapauksissa on mahdollista sekin, että palautusvelvollisuus poistetaan kokonaan.

Sovittelu perustuu tapauskohtaiseen harkintaan. Sovittelun edellytykset arvioidaan kunkin palautusvelvollisen osalta erikseen. Harkinnassa huomioon otettavista seikoista säädetään pykälän 2 momentissa.

Momentin 1 kohdan mukaan palautusvelvollisuuden sovittelua harkittaessa on otettava huomioon, onko palautusvelvollinen omaisuuden saadessaan tiennyt tai olisiko hänen pitänyt tietää oikaisuvaatimuksen esittäjän oikeudesta jäämistöön. Tiedonsaannin ajankohtaa on selostettu tarkemmin 6 §:n 2 momentin perusteluissa. Tarkoituksena on, että tällä seikalla on sovitteluharkinnassa keskeinen merkitys. Perinnönjaon toimittaminen siitä huolimatta, että palautusvelvollinen on tiennyt sellaisen perillisen tai yleistestamentin saajan olemassaolosta, joka ei ole ollut osapuolena jaossa, puhuu vahvasti sovittelua vastaan. Jonkin verran pienemmällä painoarvolla sovittelua vastaan puhuu se, että palautusvelvollinen ei ole nimenomaisesti tiennyt sivuutetusta perillisestä tai testamentin saajasta, mutta hänen olisi huolellisesti toimiessaan tullut olla tästä tietoinen.

Momentin 2 kohdan mukaan sovitteluharkinnassa on otettava huomioon omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika. Mitä pidempi aika on kulunut omaisuuden saamisesta, sitä täydellisemmin omaisuus on sulautunut osaksi saajan omaisuutta. Säännöksen tarkoituksena on paitsi antaa suojaa omaisuuden pitkäaikaisen haltijan oikeudelle, myös kannustaa oikaisuvaatimuksen esittäjää toimimaan joutuisasti saatuaan tiedon oikeudestaan perintöön. Rajaamalla kohtuullistamisedellytys palautusvaatimuksen esittämisetkeen eikä esimerkiksi kiistan ratkaisujankohtaan pyritään ehkäisemään omaisuutta koskevan kiistan käsittelyn tarpeetonta pitkittämistä siinä tarkoituksessa, että sovittelun edellytykset varmemmin täytyisivät.

Momentin 3 kohdan mukaan sovitteluharkinnassa tulee ottaa huomioon palautusvelvollisen ja oikaisuvaatimuksen esittäjän taloudelliset olosuhteet ja palautusvelvollisuuden täysimääräisen toteuttamisen vaikutukset heidän toimeentuloonsa.

Tilanteissa, joissa harkitaan palautusvelvollisuuden sovittelua, on perusteltua kiinnittää huomiota paitsi palautusvelvollisen, myös oikaisuvaatimuksen esittäjän taloudellisiin olosuhteisiin. Sovittelua puoltaa esimerkiksi se, että täysimääräinen palautusvelvollisuus vaarantaisi heikossa taloudellisessa asemassa olevan palautusvelvollisen toimeentulon, mutta oikaisuvaatimuksen esittäneen perillisen tai yleistestamentin saajan taloudelliset olosuhteet ovat hyvät.

Palautusvelvollisuus voi tulla kysymykseen hyvin monenlaisissa tilanteissa, eikä ole tarkoituksenmukaista pyrkiä yksityiskohtaisesti luettelemaan kaikkia seikkoja, joiden vuoksi palautusvelvollisuus voi käytännössä muodostua kohtuuttomaksi. Sen vuoksi ehdotetaan, että sovitteluharkinnassa voidaan momentin 4 kohdan mukaan ottaa

huomioon myös muut, momentin 1–3 kohdassa mainittuihin seikkoihin verrattavat seikat. Esimerkkinä tällaisesta seikasta voi olla tilanne, jossa palautusvelvollinen on maksanut saamastaan omaisuudesta perintöveroa, jota ei verolainsäädännön mukaan voida enää palauttaa hänelle, eikä este verotuksen uudelleentoimittamiselle ole johtunut palautusvelvollisen omasta toiminnasta.

Sovittelu perustuu aina tilanteen arviointiin kokonaisuutena. Kohtuullistamismahdollisuudella on ensisijaisesti pyritty suojaamaan sellaista perillistä tai yleistestamentin saajaa, joka on ottanut omaisuuden vastaan vilpittömässä mielessä eikä palautusvaatimuksen esittämisen aikaan enää kykene palauttamaan omaisuutta ilman merkittäviä vaikutuksia hänen taloudellisiin olosuhteisiinsa ja toimeentuloonsa. Tällaisesta tilanteesta voi olla kyse muun muassa silloin, kun perillisen sukulaisuussuhde perittävään vahvistetaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen eikä palautusvelvollinen ole voinut ennakoida sukulaisuussuhteen vahvistamista perinnönjaon toimittamisen aikaan. Perintönä saadut varat eivät ehkä ole enää tallella, niillä on voitu maksaa pois kertyneitä velkoja tai omaisuus on voinut tuhoutua omaisuuden saajasta riippumattomasta syystä. Tällaisessa tilanteessa palautusvelvollisuuden täysimääräinen toteuttaminen voi olla kohtuutonta.

Pykälän 3 momentissa säädetään seikasta, joka on 2 momentissa mainittujen seikkojen lisäksi otettava huomioon, kun harkitaan 4 §:n 1 momentin tai 5 §:n mukaisen korvausvelvollisuuden sovittelua. Kyse on korvausvelvollisuudesta, joka perustuu siihen, että palautettava omaisuus ei ole tallella tai muuten palautettavissa taikka että omaisuuden arvo on alentunut. Tällöin olisi otettava huomioon se syy, mistä palauttamisen este tai arvon alentuminen johtuu.

Korvausvelvollisuuden sovittelua puoltaisi esimerkiksi se, että omaisuus on tuhoutunut ilman palautusvelvollisen huolimattomuutta ja ilman että palautusvelvollinen on saanut sen tilalle muuta omaisuutta. Sovitteluun ei sen sijaan yleensä olisi aiheutta, jos palautusvelvollinen on luovuttanut omaisuuden vastiketta vastaan tai jos hän on saanut korvauksen tuhoutuneesta omaisuudesta esimerkiksi vakuutuksesta. Sovittelua vastaan puhuu lisäksi esimerkiksi se, että omaisuuden palauttaminen on estynyt tai sen arvo on alentunut omaisuuden huonon hoidon tai palautusvelvollisen muun huolimattomuuden vuoksi.

Harkittaessa 4 §:n 1 momentissa tai 5 §:ssä säädetyn korvausvelvollisuuden sovittelua tilannetta on arvioitava kokonaisuutena ottaen huomioon sekä pykälän 2 että 3 momentissa tarkoitetut seikat.

9 §. Pykälässä säädetään menettelystä, jolla omaisuuden palautusvelvollisuus toteutetaan.

Pykälän 1 momentin mukaan omaisuuden palauttamisesta voidaan tehdä sopimus kuolinpesän ja palautusvelvollisen välillä. Ellei kuolinpesään ole määrätty pesänselvittäjää, kuolinpesää edustavat perilliset ja yleistestamentin saajat perintökaaren 18 luvun 1 §:ssä säädetyllä tavalla. Jos perillispiiri on esimerkiksi isyyden vahvistamisen tai testamentin löytymisen vuoksi muuttunut, kuolinpesän osakkaat määrättyvät uuden tilanteen mukaan.

Palautusvelvollisuutta koskeva sopimus on tehtävä kirjallisesti. Sopimus voidaan tehdä kunkin palautusvelvollisen kanssa erikseen tai se voi koskea kaikkia palautusvelvollisia. Sopimuksessa on yleensä tarpeen sopia myös omaisuuden palauttamistavasta ja -aikataulusta.

Jos kuolinpesän ja palautusvelvollisen kesken ei päästä sopimukseen omaisuuden palauttamisesta tai jos sopimus on tehty, mutta palautusvelvollinen ei palauta omaisuutta sen mukaisesti, oikaisua vaativalla tulee olla vaihtoehtoinen keino oikeutensa toteuttamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan oikaisua vaativalla on oikeus hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän määräämistä huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten. Ehdotettu sääntely ei sulje pois vaihtoehtoa, jonka mukaan kuolinpesä tai joku sen osakkaista ajaa palautusvelvollisuutta koskevaa kannetta yleisten perintökaaren 18 luvun 2 §:n kuolinpesän edustamista koskevien säännösten nojalla.

Pykälän 3 momentin mukaan pesänselvittäjällä on ensisijaisesti velvollisuus pyrkiä saamaan aikaan sopimus palautusvelvollisten kanssa omaisuuden palauttamisesta. Siitä, millä keinoin ja kuinka pitkään sopimusneuvotteluita on tarpeen käydä, ei ehdoteta säädettäväksi, koska tilanteet vaihtelevat tapauskohtaisesti. Joskus sopimukseen liittyvien yksityiskohtien työstäminen saattaa viedä aikaa, kun taas toisinaan voi hyvin pian käydä ilmi, että sopimukseen pääsemiselle ei ole edellytyksiä. Käytännössä pesänselvittäjä tekee esinekohtaisen tai rahamääräisen ehdotuksen kunkin omaisuutta saaneen palautusvelvollisuuden täyttämiseksi niiden tietojen perusteella, jotka hänellä on käytettävissään ja joita hän saa osapuolilta pesänselvityksen kuluessa.

Pesänselvittäjän hakemisesta, määräämisestä ja tehtävistä on säädetty perintökaaren 19 luvussa. Pykälän 3 momentin mukaan pesänselvittäjään sovelletaan tässä luvussa säädettyjen seikkojen lisäksi muutoin, mitä 19 luvussa säädetään. Asian luonteesta johtuu, että kaikki perintökaaren 19 luvun säännökset eivät tule samalla tavoin sovellettaviksi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevissa tilanteissa kuin jos kyse on tilanteesta, jossa kuolinpesä selvitetään välittömästi perittävän kuoleman jälkeen. Esimerkiksi perittävän velkojen maksamista koskevat säännökset eivät yleensä tule sovellettaviksi, koska perittävän velat on lähikohtaisesti maksettu jo ennen perinnönjakoa. Toisaalta palautusvaatimuksen vuoksi määrätyn pesänselvittäjän hallinnon aikana kuolinpesälle voi syntyä uutta velkaa, johon sovelletaan kuolinpesän velkaa koskevia 19 luvun säännöksiä normaaliin tapaan.

Asia, joka koskee pesänselvittäjän määräämistä huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten, käsitellään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n 1 momentin ja 2 momentin 5 kohdan nojalla käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vainajalla oli kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

10 §. Pykälässä on säännökset pesänselvittäjän ja tuomioistuimen velvollisuuksista tilanteessa, jossa 9 §:n 3 momentissa tarkoitetut sopimusneuvottelut eivät tuota tulosta tai jossa joku omaisuutta saanut ei palauta omaisuutta sopimuksen mukaisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan pesänselvittäjän on ajettava tällaista osapuolta vastaan kannetta tuomioistuimessa palautusvelvollisuuden määräämiseksi. Kanne nostetaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä sillä, jonka jälkeen jaettavasta perinnöstä on kysymys, oli kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Jos kanne nostetaan useampaa vastaajaa vastaan, kanteet voidaan käsitellä yhdessä oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 2 §:n nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen on tällaista asiaa käsitellessään varattava oikaisua vaativalle tilaisuus tulla kuulluksi. Tämä on katsottu tarpeelliseksi muun ohella sen vuoksi, että oikaisua vaativan taloudellisilla olosuhteilla voi ehdotetun 8 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan olla merkitystä harkittaessa palautusvelvollisuuden sovittelua. Muita palautusvelvollisia voidaan tarvittaessa kuulla todistajina, jos riitä koskee sellaisia tosiseikkoja, joista heillä on tietoa. Muut palautusvelvolliset voivat myös halutessaan pyrkiä osallistumaan oikeudenkäyntiin tekemällä oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 8–10 §:ssä tarkoitetun väliintuloa koskevan hakemuksen.

11 §. Pykälässä säädetään omaisuuden palauttamisen jälkeen toimitettavasta oikaisujaosta.

Pykälän 1 momentin mukaan perinnönjaon oikaisua varten on toimitettava uusi perinnönjako.

Pykälän 2 momentissa rajataan oikaisujaon ulkopuolelle ne tahot, joilla ei ole ollut palautusvelvollisuutta tai jotka ovat palauttaneet jäämistöön vain liikaa saamansa omaisuuden arvon. Näistä tilanteista säädetään tarkemmin tämän luvun 2 §:n 2 momentissa ja 3 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa on säännös palautusvelvollisuuden sovittelun vaikutuksesta oikaisujakoon. Palautusvelvollisuuden sovittelu on otettava huomioon oikaisujaossa, koska muutoin osakas, jonka palautusvelvollisuutta on soviteltu, voisi oikaisujaon tuloksena päästä muita osakkaita parempaan asemaan. Oikaisujaossa on siksi otettava huomioon osakkaan jo saamana omaisuutena se määrä, jolla hänen palautusvelvollisuuttaan on soviteltu.

Esimerkiksi 300.000 euron arvoinen jäämistö on voitu alun perin jakaa kahden rintaperillisen kesken, jolloin kummankin perintöosuus on ollut 150.000 euroa. Perinnönjaon jälkeen vahvistetaan kolmas rintaperillinen, joka vaatii perinnönjaon oikaisua toteuttaakseen perintöoikeutensa. Yhden rintaperillisen palautusvelvollisuutta sovitellaan 30.000 euroon, mutta toinen alkuperäisistä rintaperillisistä palauttaa koko osuutensa 150.000 euroa. Palautetun omaisuuden yhteenlaskettu määrä on näin ollen 180.000 euroa. Kunkin rintaperillisen osuus jäämistöstä olisi siten 60.000 euroa. Kun oikaisujaossa otetaan huomioon palautusvelvollisuuden sovittelu, jonka määrä nousi 120.000 euroon, ei sillä perillisellä, jonka palautusvelvollisuutta soviteltiin, ole oikeutta saada oikaisujaossa mitään. Sovittelun vuoksi vajaaksi jäänyt 120.000 euroa jää pesän vahingoksi. Näin ollen kaksi muuta perillistä jakavat keskenään oikaisujaossa kuolinpesään palautetut 180.000 euroa eli he saavat oikaisujaossa 90.000 euroa kumpikin.

Pykälän 4 momentin mukaan oikaisujaosta laadittavassa jakokirjassa on mainittava, että se korvaa oikaisujakoon osallistuneiden osalta aikaisemman jakokirjan. Tämä on tarpeen erityisesti sellaisen rekisteröitävän omaisuuden osalta, jonka omistaja vaihtuu oikaisujaon seurauksena.

Perinnönjaosta on säädetty perintökaaren 23 luvussa. Pykälän 5 momentin mukaan oikaisujakoon sovelletaan lisäksi muutoin, mitä 23 luvussa säädetään. Mainitun luvun 3 §:n mukaisesti osakkaat saavat toimittaa oikaisujaon sopimallaan tavalla tai oikaisujako on pesänjakajan toimitettava. Pesänjakajan määräämiseen ja toimestaan vapauttamiseen sovelletaan mainitun luvun 4–6 §:n säännöksiä. Kuten muutoinkin, pesänjakajan määräämistä voidaan hakea samassa yhteydessä kuin pesänselvittäjän määräämistä. Jakomenettelyyn sovelletaan mainitun luvun 7 ja 8 §:n säännöksiä.

Oikaisujaosta laadittavaan jakokirjaan sovelletaan ehdotetun pykälän 4 momentin lisäksi perintökaaren 23 luvun 9 §:n säännöksiä. Oikaisujaon moittimiseen sovelletaan 23 luvun 10 §:n säännöksiä.

Asia, joka koskee pesänjakajan määräämistä toimittamaan oikaisujako tai oikaisujaon moitetta, käsitellään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n 1 momentin sekä 2 momentin 5 ja 6 kohdan nojalla käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vainajalla oli kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

12 §. Pykälässä säädetään perittävän kuoleman jälkeen toimitetun osituksen tai omaisuuden erottelun taikka avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetun lain (26/2011) 8 §:ssä tarkoitetun hyvityksen oikaisemisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan perillinen tai yleistestamentin saaja voi vaatia osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua, jos kuolinpesä on luovuttanut perittävän avio- tai avopuolisolle taikka tämän perillisille omaisuutta huomattavasti enemmän kuin se olisi ollut velvollinen luovuttamaan. Oikaisua ei siis voi vaatia esimerkiksi silloin, kun kuolinpesä on luopunut vaatimasta osituksen yhteydessä omaisuutta, joka kuuluu avioliittolain (234/1929) 103 §:n 2 momentissa tarkoitetun niin sanotun avopuolison tasinkoprivilegin piiriin.

Kuten 1 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa, oikaisumahdollisuus edellyttää, että oikaisuvaatimuksen tekijä ei ole ollut aiemmassa toimituksessa osapuolena eikä hänen oikeutensa perintöön ole vanhentunut. Näitä edellytyksiä on selostettu tarkemmin 1 §:n yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädetään osituksessa tai omaisuuden erottelussa taikka hyvityksenä omaisuutta saaneen palautusvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan palautusvelvollisuus osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua varten on olemassa vain siltä osin kuin perittävän avio- tai avopuoliso taikka tämän perillinen on saanut toimituksessa tai hyvityksenä huomattavasti enemmän omaisuutta kuin mihin hän olisi ollut oikeutettu. Palautusvelvollisuudesta on lisäksi voimassa, mitä 3 - 8 §:ssä säädetään.

Kuten edellä 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, palautusvelvollisuus koskee vain liikaa saatua omaisuutta ja syntyy vain, jos omaisuutta on siirretty huomattavasti enemmän kuin mihin omaisuutta saanut on ollut oikeutettu. Jos omaisuutta on siirretty avio- tai avopuolisolle taikka tämän perilliselle enemmän kuin mihin tämä olisi ollut oikeutettu omaisuuden ositusta tai erottelua koskevien säännösten taikka avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetun lain 8 §:n hyvitystä koskevien säännösten mukaan, omaisuuden siirto on voinut loukata niitä perillisiä ja testamentinsaajia, jotka eivät ole olleet osallisia tätä koskevaan päätöksentekoon. Jos ositus tai omaisuuden erottelu on toimitettu taikka hyvitys maksettu siten, että eloon jäänyt avio- tai avopuoliso ei ole saanut enemmän omaisuutta kuin mitä hänelle kuuluu, jäämistönä jaettavan omaisuuden arvo on sama siitä huolimatta, että joku perillinen tai testamentin saaja on perinnönjaossa sivuutettu taikka että kuolinpesään ilmaantuu uusi perillinen toimitetun perinnönjaon jälkeen. Tällöin palautusvelvollisuutta ei ole. Tämä johtuu siitä, että perintönä jaettava omaisuus määräytyy lähtökohtaisesti perillisten ja yleistestamentin saajien lukumäärästä riippumatta sen mukaan, mitä jää jäljelle sen jälkeen, kun ositus tai omaisuuden erottelu on toimitettu.

Säännös edellyttää, että omaisuutta on siirtynyt huomattavasti enemmän kuin mihin sen saaja on ollut oikeutettu. Ei ole tarkoituksenmukaista, että vain vähäiset poikkeamat laissa säädetyistä perusteista voisivat johtaa palautusvelvollisuuteen.

Jos palautusvelvollinen on kuollut, hänen oikeudenomistajansa voivat olla vastuussa perinnönjättäjän velvoitteista perintökaaren 21 luvun säännösten mukaan.

Pykälän 3 momentin mukaan osituksen, omaisuuden erottelun taikka hyvityksen oikaisuun sovelletaan samoja säännöksiä kuin perinnönjaon oikaisuun.

Voimaantulosäännös. Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan perintökaaren muuttamista koskevat säännökset tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016. Voimaantulopäivämäärä vastaa uuden isyyslain voimaantulopäivää ja sitä, mitä eduskunta on hallitukselta isyyslain hyväksymisen yhteydessä antamassaan vastauksessa (EV 235/2014 vp – HE 91/2014 vp) edellyttänyt.

Voimaantulosäännöksen mukaan lakia sovelletaan myös ennen sen voimaantuloa toimitettuun perinnönjakoon taikka ositukseen tai omaisuuden erotteluun sekä suoritettuun hyvitykseen. Perinnönjaon, osituksen, omaisuuden erottelun tai suoritettujen hyvitysten oikaisusta ei ole erityisesti säädetty ja on tarkoituksenmukaista, että ehdotettuja säännöksiä voidaan soveltaa myös ennen voimaantulopäivää tehtyjen oikeustoimien oikaisuun.

Lisäksi voimaantulosäännöksessä säädetään ennen lain voimaantuloa tehtyjen sopimusten pätevydestä. Jos osapuolet ovat jo ennen lain voimaantuloa sopineet siitä, miten sivuutetun perillisen tai yleistestamentin saajan oikeudet otetaan huomioon, ei sopimusten pysyvyyden turvaamiseksi ja sopijaosapuolten keskinäisen luottamuksen suoja huomioon ottaen ole tarkoituksenmukaista puuttua takautuvasti tällaisten sopimusten pätevyteen. Näin ollen laki ei vaikuta ennen lain voimaantuloa perinnönjaon taikka osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisemiseksi tehtyjen sopimusten pätevyteen.

Ennen tämän lain voimaantuloa on saatettu antaa tuomio, jolla on esimerkiksi perusteettoman edun palautusta koskevien periaatteiden nojalla velvoitettu perillinen tai testamentin saaja palauttamaan toimitetussa perinnönjaossa saamaansa omaisuutta kuolinpesälle tai suoraan perinnönjaossa sivuutetulle perilliselle. Tällainen tuomio saattaa estää vaatimasta perinnönjaon oikaisua ehdotettujen säännösten nojalla.

7.2 Laki isyyslain muuttamisesta

67 §. *Lapsen perintöoikeus eräissä tapauksissa.* Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jossa on viittaussäännös perintökaaren 23 a lukuun. Isyyslain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettulla avioliiton ulkopuolella ennen 1 päivänä lokakuuta 1976 syntyneellä lapsella on oikeus vaatia toimitetun perinnönjaon oikaisua, vaikka perittävä on kuollut ennen tammikuun 1 päivää 2016. Hän voi perintökaaren 23 a luvun 12 §:ssä säädetyllä tavalla vaatia myös osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua.

7.3 Laki oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n muuttamisesta

17 §. Pykälän 2 momenttiin lisätään uusi 7 kohta, jossa määritellään jäämistöä koskevaksi asiaksi myös asia, jossa on kysymys omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten. Näin ollen omaisuuden palauttamista koskevat asiat tutkittaisiin käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vainajalla oli kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Säännös on perusteltu, koska kyse on oleellisesti jäämistöä koskevasta riidasta. Säännöksen avulla varmistetaan lisäksi se, että eri palautusvelvollisia vastaan ajettavat kanteet käsitellään samassa käräjäoikeudessa.

7.4 Laki kuolleeksi julistamisesta annetun lain muuttamisesta

20 §. *Omaisuuden luovutusvelvollisuus.* Pykälän 2 momentissa säädetään omaisuuden luovuttamisvelvollisuudesta tilanteissa, joissa kuolleeksi julistetun näytetään kuolleen muulloin kuin julistamispäätöksessä määrättyä kuolinpäivänä. Säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa on kyse siitä, että perillispiiri on kuolinpäivän todentamisen vuoksi muuttunut. Kyse on tällöin perinnönjaon oikaisemiseen rinnastuvasta tilanteesta, jolloin tilanteeseen voidaan soveltaa perintökaaren 23 a luvun säännöksiä. Tämän vuoksi momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä oleva erityissäännös korvataan viittauksella perintökaaren 23 a luvun säännöksiin. Samalla säännöksestä ehdotetaan sääntelyn yhtenäisyyden vuoksi poistettavaksi erityinen kolmen vuoden vanhentumisaika.

8 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016. Voimaantulopäivämäärä vastaa uuden isyyslain voimaantulopäivää ja sitä, mitä eduskunta on hallituksesta isyyslain hyväksymisen yhteydessä antamassaan vastauksessa (EV 235/2014 vp – HE 91/2014 vp) edellyttänyt.

Perintökaareen tehtyjä muutoksia sovelletaan sen voimaantulosäännösten mukaan takautuvasti myös niihin perinnönjakoihin, osituksiin, omaisuuden erotteluihin tai maksettuihin hyvityksiin, jotka on suoritettu ennen sen voimaantuloa.

Perintökaareen tehdyillä muutoksilla ei kuitenkaan ole vaikutusta ennen lain voimaantuloa perinnönjaon taikka osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisemiseksi tehtyjen sopimusten pätevyYTEEN.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetun lainsäädännön perustuslaillinen tausta

Lakiesitys perustuu eduskunnan uuden isyylain hyväksymisen yhteydessä antamaan lausumaan. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan esityksen perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevaksi täydentäväksi sääntelyksi sellaisia tapauksia varten, joissa avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneellä lapsella on uuden isyylain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettu tavoin tai sen seurauksena perintöoikeus isänpuoleisen perittävän jälkeen. Esitys kehoitettiin antamaan eduskunnan käsiteltäväksi hyvissä ajoin niin, että ehdotetut muutokset voivat tulla samanaikaisesti voimaan uuden isyylain kanssa.

Ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten perintöoikeudellisen aseman osalta eduskunta kiinnitti isyylakia koskevan hallituksen esityksen perustuslaki- ja lakivaliokuntakäsittelyn aikana erityistä huomiota näiden lasten yhdenvertaiseen kohteluun mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin nähden (PeVL 46/2014 vp ja LaVM 16/2014 vp). Avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneitä lapsia ei tule asettaa mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin nähden eri asemaan perintöoikeudellisten oikeusvaikutusten osalta. Eduskunnan perustuslaki- ja lakivaliokunta katsoivat kuitenkin, että lainsäätäjällä on harkintavaltansa puitteissa mahdollisuus rajoittaa lainsäädännön taannehtivia vaikutuksia perillisten omaisuuden suojan sekä yleisen oikeusvarmuuden turvaamiseksi. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen uudeksi isyylaksi muutettuna lakivaliokunnan ehdottamalla tavalla.

Edellä kuvattu huomioon ottaen esityksessä on kiinnitetty erityistä huomiota lainsäädäntöehdotuksen sisältöön suhteessa yhdenvertaiseen kohteluun, perillisten omaisuuden suojaan sekä yleisen oikeusvarmuuden turvaamiseen.

Yhdenvertainen kohtelu

Ehdotettu lainsäädäntö soveltuu yhdenvertaisesti kaikkiin perillisiin ja yleistestamentin saajiin, joiden oikeus on aiemmin toimitetussa perinnönjaossa jostain syystä sivuutettu. Velvollisuutta palauttaa omaisuutta kuolinpesään on kuitenkin vähäisessä määrin helpotettu niiden tilanteiden osalta, joissa perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Erityisesti on huomattava, että ehdotukseen ei sisälly sääntelyä, jonka mukaan ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneitä ja mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia kohdeltaisiin eri tavoin. Ehdotukseen ei siis sisälly sääntelyä, joka syrjisi lainsäädännön kohteena olevia henkilöitä heidän syntyperänsä tai syntymänsä ajankohdan perusteella.

Perillisten omaisuuden suoja

Perinnönjaon oikaiseminen laillisesti toimitetun ja lainvoimaisen perinnönjaon jälkeen on toimenpide, jolla puututaan perillisten omaisuuden suojaan. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä nykyisinkin, jos perillisen perintöoikeuden tuottava oikeudellinen suhde perittävään vahvistetaan niin kauan perittävän kuoleman jälkeen, että perinnönjako on jo ehditty toimittaa. Toinen esimerkki tilanteesta, jossa perinnönjako voidaan

nykyisinkin peräyttää, on se, kun kadoksissa ollut yleistestamentti löytyy jo toimitetun perinnönjaon jälkeen. Tällöin jakoa oikaistaan voimassa olevaa aineellista oikeutta vastaavaksi. Ehdotuksella ei luoda näihin tilanteisiin uusia omaisuuden suojaan puuttuvia rajoituksia, vaan sen vaikutus on näiden tilanteiden osalta lähinnä menettelöllisesti selkeyttävä.

Ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneillä lapsilla ei isyyslain voimaantulosta annetun lain (701/1975) 7 §:n 2 momentin mukaan ole oikeutta nostaa kannetta isyyden vahvistamiseksi, jos on kulunut yli viisi vuotta voimassa olevan isyyslain (700/1975) voimaantulosta tai jos perittävä on kuollut. Edellä tarkoitettu viiden vuoden määräaika päättyi vuonna 1981. Isyyden voimaantulosta annettu laki, mukaan lukien sen 7 §:n 2 momentti, kumoutuu uuden isyyslain voimaantulon myötä 1.1.2016. Uuden isyyslain voimaantullessa palautetaan takautuvasti kannemahdollisuus isyyden vahvistamista varten myös niiden lasten osalta, jotka ovat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976.

Koska kyse on lain tullessa voimaan vähintään 39 vuotta täyttäneistä lapsista ja heidän isänpuoleisen vanhempansa vahvistamisesta, on todennäköistä, että osa isäksi vahvistettavista miehistä on jo kuollut. Kanneoikeuden takautuva palauttaminen ja sen seurauksena syntyvä perintöoikeus ovat tästä syystä omiaan väliaikaisesti lisäämään tarvetta oikaista jo toimitettuja perinnönjakoja. On oletettavaa, että näin tapahtuu siitä huolimatta, että hyväksyessään uuden isyyslain eduskunta asetti näissä tapauksissa perintöoikeudelle erityisen vanhentumismääräajan, jonka mukaan mainituilla lapsilla ei lähtökohtaisesti ole perintöoikeutta, jos isänpuoleinen perittävä on kuollut ennen 31 päivää tammikuuta 2012. Perintöoikeuden vanhentumista koskeva määräaika on kuitenkin yksittäistapauksellisten edellytysten täytyessä joustava.

Vaikka perinnönjaon oikaiseminen on voimassa olevan lainsäädännön perusteella esimerkiksi edellä kuvatuissa tapauksissa nykyisinkin mahdollista, perinnönjaon oikaiseminen takautuvan lainsäädännön perusteella on erityisesti omiaan aiheuttamaan tilanteita, joissa voimassa olevaan lainsäädäntöön luottaneet ja vilpittömässä mielessä toimineet perilliset kokevat oikeutensa perintönä saamaansa omaisuuteen tulleen loukatuksi. Tästä syystä hallitus ehdotti esityksessään isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014 vp), että takautuvan lainsäädännön nojalla isyytensä vahvistuttaneella lapsella ei olisi perintöoikeutta sellaisen perittävän jälkeen, joka oli kuollut ennen kuin isyyden vahvistamiseen johtanut kanne tuli vireille. Eduskunnan perustuslakivaliokunta arvioi oikeudellisen tilanteen toisin. Perustuslakivaliokunnan mukaan omaisuuden suojaan liittyvät perusteet eivät ole lähtökohtaisesti yhtä painavia kuin vaatimus tiettyyn aikaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten syrjimättömyydestä (PeVL 46/2014 vp, s. 9 ja LaVM 16/2014 vp, s. 8).

Edellä todetusta johtuu, että vaikka ehdotetulla sääntelyllä puututaan perillisten omaisuuden suojaan jo toimitettujen perinnönjakojen osalta, omaisuuden suojan rajoittaminen on katsottava hyväksyttäväksi. Perustuslakivaliokunta on arvioinut omaisuuden suojan rajoittamisen hyväksyttäväksi myös niiden isyyslain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tilanteiden osalta, joissa perintöoikeus on saatu takautuvasti voimaan tulevan lainsäädännön perusteella. Ehdotuksessa on otettu erityisesti huomioon perillisten asema tilanteessa, jossa perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Omaisuutta perinnönjaossa saanut perillinen tai yleistestamentin saaja on tuolloinkin palautusvelvollinen, mutta voi esinekohtaisen palauttamisvelvollisuuden sijasta maksaa kuolinpesälle

rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Lisäksi ehdotettuun sääntelyyn sisältyy palautusvelvollisuuden sovittelua koskeva säännös niitä tilanteita varten, joissa palautusvelvollisuuden sisältö muutoin muodostuisi palautusvelvolliselle kohtuuttomaksi.

Yleinen oikeusvarmuus

Perinnönjaon oikaiseminen on nykyisinkin mahdollista tilanteessa, jossa perillisen suhde perittävään on vahvistettu vasta jo toimitetun perinnönjaon jälkeen. Koska perinnönjaon peräyttämistä ja omaisuuden palauttamisesta kuolinpesään ei ole voimassa olevassa lainsäädännössä täsmällisiä säännöksiä, tällaisia tapauksia on käsitelty tuomioistuimissa lähinnä perusteettoman edun palautuskanteina tai pesänjakajan määräämistä koskevinä hakemuksina. Kun jo toimitettuihin perinnönjakoihin puututaan takautuvasti voimaan tulevan lainsäädännön perusteella, tilanne on erityisen ongelmallinen.

Perustuslakivaliokunta on katsonut lausunnossaan PeVL 46/2014 vp (s. 10), että oikeusvarmuuden ja lainsäädännön vaikutusten ennustettavuuden kannalta on perustelluinta säätää nykyistä täsmällisemmin perinnönjaon peräyttämistä ja mahdollisesta palautusvastuusta. Hallituksen esitys perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvastuuta koskevaksi sääntelyksi on valmisteltu edistämään yleistä oikeusvarmuutta ja lainsäädännön vaikutusten ennakoitavuutta. Hallitus katsoo esityksen täyttävän eduskunnan vastauksessaan EV 235/2014 vp hallitukselle esittämät perinnönjaon peräyttämistä ja omaisuuden palautusvastuuta koskevat edellytykset.

Johtopäätökset

Lakiehdotuksella on yhtymäkohtia perus- ja ihmisoikeuksiin, erityisesti kansalaisten yhdenvertaisuuteen, omaisuuden suojaan ja yleisen oikeusvarmuuden edistämiseen. Ehdotuksen katsotaan edistävän yhdenvertaisuutta ja yleistä oikeusvarmuutta. Sillä puututaan omaisuuden suojaan vain perustuslakivaliokunnan lausunnossaan PeVL 46/2014 vp hyväksymässä laajuudessa. Edellä todetuilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska esityksen taustalla on perustuslakivaliokunnan aikaisempi lausunto ja siinä esitetyt kannanotot lainsäädännön muutostarpeesta, on perusteltua, että esitys saatetaan kuitenkin vielä perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

perintökaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään perintökaareen (40/1965) uusi 23 a luku seuraavasti:

23 a luku

Perinnönjaon oikaisusta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta

1 §

Perillinen tai yleistestamentin saaja, joka ei ole ollut osapuolena toimitetussa perinnönjaossa, voi vaatia perinnönjaon oikaisua, jos hänen oikeutensa perintöön ei ole vanhentunut.

2 §

Jollei 3 §:stä muuta johdu, se, joka on saanut omaisuutta jäämistöstä, on velvollinen perinnönjaon oikaisua varten palauttamaan omaisuutta kuolinpesälle seuraavasti:

- 1) omaisuutta perintönä tai yleistestamentin nojalla saanut saamansa omaisuuden;
- 2) omaisuutta erityisjälkisäädöksen nojalla saanut saamansa omaisuuden, jos jälkisäädöksen täyttäminen loukkaa oikaisua vaativan lakiosaa tai muuta oikeutta;
- 3) omaisuutta 8 luvussa tarkoitettuna avustuksena tai hyvityksenä taikka 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuna elatuksena saanut saamansa omaisuuden siltä osin kuin hän on saanut huomattavasti enemmän kuin mihin hän olisi ollut oikeutettu.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua palautusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos on ilmeistä, että omaisuuden palauttaminen ei ole tarpeen oikaisua vaativan oikeuden turvaamiseksi.

3 §

Jos oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen, palautusvelvollinen voi omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Laskettaessa palautettavaa rahamäärää omaisuudelle on pantava se arvo, joka sillä vastaanotettaessa oli, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa.

4 §

Jos palautettava omaisuus ei ole tallella tai muuten palautettavissa, sen arvo on korvattava. Omaisuuden arvo määritetään siten kuin 3 §:ssä säädetään.

Jos omaisuus on palautettavissa, mutta sen palauttamisesta aiheutuisi huomattavaa haittaa, palautusvelvollinen voi omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle korvauksena rahamäärän, joka vastaa omaisuuden arvoa vastaanottohetkellä. Jos omaisuuden arvo korvauksen maksamishetkellä on vastaanottohetken arvoa korkeampi, korvaus on kuitenkin suoritettava maksamishetken arvon mukaan.

5 §

Jos palautettavan omaisuuden arvo on alentunut merkittävästi kulumisen tai vahingoittumisen vuoksi, palautusvelvollisen on korvattava arvon aleneminen. Jos omaisuuden arvo on alentunut muusta syystä, palautusvelvollisen on suoritettava kohtuullinen korvaus omaisuuden arvon alenemisesta, jos siihen katsotaan olevan erityistä syytä.

6 §

Palautusvelvollisen on maksettava palautettavalle rahamäärälle korkolain 3 §:n 2 momentin mukaista korkoa siitä lähtien, kun hän sai omaisuuden haltuunsa. Muusta palautettavasta omaisuudesta saatu tuotto tai sen arvo on korvattava ja omaisuudesta saadusta hyödystä on suoritettava kohtuullinen korvaus. Korvausta hyödystä ei kuitenkaan tarvitse suorittaa, jos korvauksen voidaan katsoa sisältyvän omaisuuden arvon alenemisesta suoritettavaan korvaukseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korkoa tai korvausta on kuitenkin maksettava aikaisintaan siitä lähtien, kun palautusvelvollinen tuli tai hänen olisi pitänyt tulla tietoiseksi oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön.

Palautusvelvollisen on maksettava palautettavalle rahamäärälle viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisesti palautusvaatimuksen esittämisestä lähtien.

7 §

Palautusvelvollisella on oikeus saada kuolinpesän varoista korvaus palautettavaan omaisuuteen panemistaan tarpeellisista kustannuksista ja, jos se harkitaan kohtuulliseksi, muista kustannuksista.

8 §

Jos 2–6 §:n mukainen palautusvelvollisuus olisi kohtuuton, sitä voidaan sovittaa.

Palautusvelvollisuuden sovittelua harkittaessa on otettava huomioon:

- 1) onko palautusvelvollinen omaisuuden saadessaan tiennyt tai olisiko hänen pitänyt tietää oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön;
- 2) omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika;
- 3) palautusvelvollisen ja oikaisua vaativan taloudelliset olosuhteet ja palautusvelvollisuuden vaikutukset heidän toimeentuloonsa; sekä
- 4) muut näihin verrattavat seikat.

Harkittaessa 4 §:n 1 momentin ja 5 §:n mukaisen korvausvelvollisuuden sovittelua on lisäksi otettava huomioon, mistä on aiheutunut, että omaisuus ei ole palautettavissa tai sen arvo on alentunut.

9 §

Omaisuuden palauttamisesta voidaan sopia. Sopimus on tehtävä kirjallisesti.

Tuomioistuimien voi oikaisua vaativan hakemuksesta määrätä pesänselvittäjän huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten.

Pesänselvittäjän on pyrittävä saamaan aikaan sopimus omaisuuden palauttamisesta jäämistöstä omaisuutta saaneiden kanssa.

Pesänselvittäjään sovelletaan muutoin, mitä 19 luvussa säädetään.

10 §

Jos pesänselvittäjä ei pääse omaisuutta saaneen kanssa sopimukseen omaisuuden palauttamisesta tai omaisuutta saanut ei palauta omaisuutta sopimuksen mukaisesti, pesänselvittäjän on ajettava häntä vastaan palautusvelvollisuutta koskevaa kannetta.

Tuomioistuimen on asiaa käsitellessään varattava oikaisua vaativalle tilaisuus tulla kuulluksi.

11 §

Perinnönjaon oikaisua varten on toimitettava uusi perinnönjako.

Se, joka ei ole 2 §:n 2 momentin nojalla palauttanut omaisuutta tai joka on täyttänyt palautusvelvollisuutensa 3 §:ssä säädetyllä tavalla, ei osallistu oikaisujakoon.

Jos omaisuutta saaneen palautusvelvollisuutta on sovittu, oikaisujaossa otetaan hänen jo saamana perintöosuutena huomioon se määrä, jolla hänen palautusvelvollisuuttaan on sovittelun vuoksi alennettu.

Oikaisujaosta laadittavassa jakokirjassa on mainittava, että se korvaa oikaisujakoon osallistuneiden osalta aikaisemman jakokirjan.

Oikaisujakoon sovelletaan muutoin, mitä 23 luvussa säädetään.

12 §

Jos kuolinpesä on perittävän kuoleman jälkeen toimitetussa osituksessa tai omaisuuden erottelussa taikka suorittamalla avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetun lain (26/2011) 8 §:ssä tarkoitettua hyvitystä luovuttanut perittävän avio- tai avopuolisolle taikka tämän perillisille omaisuutta huomattavasti enemmän kuin se olisi ollut velvollinen luovuttamaan, perillinen tai yleistestamentin saaja, joka ei ole ollut toimituksessa osapuolena, voi vaatia osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua, jos hänen oikeutensa perintöön ei ole vanhentunut.

Perittävän avio- tai avopuoliso taikka tämän perillinen on velvollinen osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua varten palauttamaan saamansa omaisuuden siltä osin kuin hän on saanut huomattavasti enemmän kuin mihin hän olisi ollut oikeutettu. Palautusvelvollisuudesta on lisäksi voimassa, mitä 3–8 §:ssä säädetään.

Mitä 9–11 §:ssä säädetään perinnönjaon oikaisusta, sovelletaan myös osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisuun.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Tätä lakia sovelletaan myös ennen sen voimaantuloa toimitettuun perinnönjakoon, ositukseen tai omaisuuden erotteluun sekä suoritettuun hyvitykseen.

Tämä laki ei vaikuta sellaisten sopimusten pätevyyteen, jotka on ennen tämän lain voimaantuloa tehty perinnönjaon taikka osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisemiseksi.

2.

Laki

isyyslain 67 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään isyyslain (11/2015) 67 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

67 §

Lapsen perintöoikeus eräissä tapauksissa

Se, jolla 1 momentin nojalla on perintöoikeus, voi vaatia toimitetun perinnönjaon oikaisua, vaikka perittävä on kuollut ennen tammikuun 1 päivää 2016. Perinnönjaon oikaisusta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta on voimassa, mitä perintökaaren 23 a luvussa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa (135/2009) ja (29/2011), uusi 7 kohta seuraavasti:

10 luku

Oikeuspaikasta riita-asioissa

17 §

Jäämistöä koskevalla asialla tarkoitetaan asiaa, joka koskee:

---

7) omaisuuden palauttamista kuolinpesälle perinnönjaon oikaisua varten.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

4.

Laki

kuolleeksi julistamisesta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolleeksi julistamisesta annetun lain (127/2005) 20 §:n 2 momenttia seuraavas-
ti:

20 §

Omaisuuuden luovutusvelvollisuus

Jos kuolleeksi julistetun näytetään kuolleen muulloin kuin päätöksessä määrättyinä kuolin-
päivänä ja jos sen vuoksi jollain muulla kuin sillä, joka on kuolleeksi julistamisen johdosta
ottanut haltuunsa kuolleeksi julistetun omaisuutta, on oikeus omaisuuteen, siihen oikeutettu
voi vaatia perinnönjaon oikaisua siten kuin perintökaaren 23 a luvussa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

RINNAKKAISTEKSTI

4.

Laki

kuolleeksi julistamisesta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolleeksi julistamisesta annetun lain (127/2005) 20 §:n 2 momenttia seuraavas-
ti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

Omaisuu den luovutusvelvollisuus

Omaisuu den luovutusvelvollisuus

Jos kuolleeksi julistetun näytetään kuolleen muulloin kuin päätöksessä määrättyinä kuolinpäivänä ja jos sen vuoksi jollain muulla kuin sillä, joka on kuolleeksi julistamisen johdosta ottanut haltuunsa kuolleeksi julistetun omaisuutta, on oikeus omaisuuteen, haltijan on luovutettava omaisuus siihen oikeutetulle. Edellytyksenä on kuitenkin, että omaisuuden oikeutettu vaatii sitä kolmen vuoden kuluessa siitä, kun hän sai tiedon oikeudestaan omaisuuteen.

Jos kuolleeksi julistetun näytetään kuolleen muulloin kuin päätöksessä määrättyinä kuolinpäivänä ja jos sen vuoksi jollain muulla kuin sillä, joka on kuolleeksi julistamisen johdosta ottanut haltuunsa kuolleeksi julistetun omaisuutta, on oikeus omaisuuteen, *siihen oikeutettu voi vaatia perinnönjaon oikaisua siten kuin perintökaaren 23 a luvussa säädetään.*

-----
*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2016.*

LAGFÖRSLAG

1.

Lag

om ändring av ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till ärvdabalken (40/1965) ett nytt 23 a kap. som följer:

23 a kap.

Om omskifte och skyldighet att återbära egendom

1 §

En arvtagare eller en universell testamentstagare som inte har varit part vid ett förrättat arvskifte, kan yrka omskifte, om hans eller hennes rätt till arv inte har preskriberats.

2 §

Om inte något annat följer av 3 §, är den som har fått egendom ur kvarlåtenskapen skyldig att för omskifte återbära egendom till dödsboet som följer:

1) den som har fått egendom som arvtagare eller universell testamentstagare, den erhållna egendomen,

2) den som har fått egendom som legat, den erhållna egendomen, om fullgörandet av legatet kränker laglotten eller någon annan rätt för den som yrkar omskifte,

3) den som har fått egendom som sådant bidrag eller sådan gottgörelse som avses i 8 kap. eller som sådant underhåll som avses i 18 kap. 6 § 2 mom., den erhållna egendomen, till den del mottagaren har fått betydligt mer än vad han eller hon skulle ha varit berättigad till.

Återbäringsskyldighet enligt i 1 mom. föreligger dock inte, om det är uppenbart att återbäring av egendom inte behövs för att trygga rätten för den som yrkar omskifte.

3 §

Om den som yrkar omskifte har uppnått ställning av arvtagare först efter det att arvskifte förrättades, kan den återbäringsskyldige i stället för att återbära egendomen betala dödsboet en penningersättning som motsvarar värdet av den egendom som han eller hon har fått för mycket. Vid beräkning av den penningersättning som ska återbäras ska egendomen ges det värde som den hade vid mottagandet, om det inte finns särskilda skäl att avvika från detta.

4 §

Om den egendom som ska återbäras inte finns kvar eller av någon annan orsak inte kan återbäras, ska dess värde ersättas. Egendomens värde bestäms på det sätt som föreskrivs i 3 §.

Om egendomen kan återbäras, men en återbäring skulle förorsaka betydande olägenhet, kan den återbäringsskyldige i stället för att återbära egendomen betala dödsboet en penningersättning som motsvarar egendomens värde vid mottagningstidpunkten. Om egendomens värde vid tidpunkten för betalning av ersättningen är högre än värdet vid mottagningstidpunkten, ska ersättningen dock betalas enligt värdet vid betalningstidpunkten.

5 §

Har värdet av den egendom som ska återbäras minskat väsentligt till följd av slitage eller skada, ska den återbäringsskyldige ersätta värdeminskningen. Har egendomens värde minskat av någon annan orsak, ska den återbäringsskyldige betala en skälig ersättning för värdeminskningen, om det anses finnas särskilda skäl till detta.

6 §

Den återbäringsskyldige ska på den penningersättning som ska återbäras betala ränta enligt 3 § 2 mom. i räntelagen från den tidpunkt vid vilken den återbäringsskyldige fick egendomen i sin besittning. Ersättning ska också betalas för avkastningen på annan egendom som ska återbäras eller för värdet på denna avkastning, och skälig ersättning ska betalas för den nytta som erhållits av egendomen. Ersättning för nytta behöver dock inte betalas, om ersättningen kan anses ingå i den ersättning som betalas för värdeminskning.

I 1 mom. avsedd ränta eller ersättning ska dock betalas tidigast från den tidpunkt då den återbäringsskyldige blev eller borde ha blivit medveten om rätten till kvarlåtenskap för den som yrkar omskifte.

Den återbäringsskyldige ska på den penningersättning som ska återbetalas betala dröjsmålsränta enligt 4 § 1 mom. i räntelagen från den tidpunkt vid vilken yrkandet på återbäring framställdes.

7 §

Den återbäringsskyldige har rätt till ersättning av dödsboets medel för de nödvändiga kostnader som han eller hon har haft för den egendom som ska återbäras och, om det prövas skäligt, även för andra kostnader.

8 §

Om en återbäringsskyldighet enligt 2–6 skulle vara oskälig, kan den jämkas.

När jämkning av återbäringsskyldigheten prövas ska följande beaktas:

- 1) huruvida den återbäringsskyldige då han eller hon fick egendomen har haft eller borde ha haft kännedom om rätten till kvarlåtenskap för den som yrkar omskifte,
- 2) den tid som förflutit från det att egendomen erhöles till dess att yrkandet på återbäring framställdes,
- 3) vilka ekonomiska förhållanden som den återbäringsskyldige och den som yrkar omskifte har och vilka verkningar återbäringsskyldigheten har på deras utkomst, samt
- 4) andra med dessa jämförbara omständigheter.

När jämkning av ersättningsskyldighet enligt 4 § 1 mom. och 5 § prövas ska hänsyn dessutom tas till orsakerna till att egendomen inte kan återbäras eller till att dess värde har minskat.

9 §

Avtal om återbäring av egendom kan ingås. Ett avtal ska ingås skriftligen.

Domstolen kan på ansökan av den som yrkar omskifte förordna en boutredningsman att sköta återbäringen av egendom till dödsboet för omskifte.

Boutredningsmannen ska försöka nå avtal om återbäring av egendom med dem som har fått egendom ur kvarlåtenskapen.

I fråga om boutredningsman tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i 19 kap.

10 §

Om boutredningsmannen inte når avtal om återbäring av egendom med den som fått egendom eller om den som fått egendom inte återbär egendom enligt vad som avtalats, ska boutredningsmannen föra talan om återbäringsskyldighet mot honom eller henne.

Domstolen ska vid handläggningen av ärendet ge den som yrkar omskifte tillfälle att bli hörd.

11 §

För omskifte ska det förrättas ett nytt arvskifte.

Den som inte har återburit egendom med stöd av 2 § 2 mom. eller den som har uppfyllt sin återbäringsskyldighet på det sätt som föreskrivs i 3 §, deltar inte i omskifte.

Om återbäringsskyldigheten för den som har fått egendom har jämkats, ska det belopp med vilket hans eller hennes återbäringsskyldighet har sänkts på grund av jämkning beaktas som redan erhållen arvsandel vid omskiftet.

I den skifteshandling som upprättas över omskifte ska det nämnas att den ersätter den tidigare skifteshandlingen i fråga om dem som deltar i omskiftet.

På omskifte tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i 23 §.

12 §

Om ett dödsbo vid avvitrning, vid åtskiljande av egendom eller genom att lämna gottgörelse enligt 8 § i lagen om upplösning av sambors gemensamma hushåll (26/2011) efter arvlåtarens död har överlåtit avsevärt mer egendom till arvlåtarens make eller sambo eller dennes arvingar än vad dödsboet skulle ha varit skyldigt att överlåta, kan en arvinge eller en universell testamentstagare som inte har varit part vid förrättningen yrka att avvitrningen, åtskiljandet av egendomen eller gottgörelsen ändras, om hans eller hennes rätt till arv inte har preskriberats.

För att avvitrningen, åtskiljandet av egendomen eller gottgörelsen ska kunna ändras är arvlåtarens make eller sambo eller dennes arvtagare skyldig att återbära erhallen egendom till den del han eller hon har fått avsevärt mer än vad han eller hon skulle ha varit berättigad till. I fråga om återbäringsskyldighet gäller dessutom vad som föreskrivs i 3–8 §.

Vad som i 9–11 § föreskrivs om omskifte, tillämpas också på ändring av avvitrning, åtskiljande av egendom eller gottgörelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Denna lag tillämpas också på arvskifte, avvitrning eller åtskiljande av egendom som har förvärtats samt på gottgörelse som har lämnats före ikraftträdandet.

Denna lag inverkar inte på sådana avtals giltighet som har ingåtts före ikraftträdandet av denna lag för omskifte eller för ändring av avvitrning, åtskiljande av egendom eller gottgörelse.

2.

Lag

om ändring av 67 § i faderskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 67 § i faderskapslagen (11/2015) ett nytt 3 mom. som följer:

67 §

Barnets arvsrätt i vissa fall

Den som enligt 1 mom. har rätt till arv kan yrka omskifte i fråga om ett verkställt arvskitte, även om arvlåtaren har avlidit före den 1 januari 2016. Ifråga om omskifte och skyldighet att återbära egendom gäller 23 a kap. i ärvdabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

3.

Lag

om ändring av 10 kap. 17 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 10 kap. 17 § 2 mom. i rättegångsbalken, sådant det lyder i lagarna (135/2009) och (29/2011), en ny 7 punkt som följer:

10 kap.

Om forum i tvistemål

17 §

Med ett ärende som gäller kvarlåtenskap avses ett ärende som gäller

---

7) återbäring av egendom till dödsboet för omskifte.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

4.

Lag

om ändring av 20 § i lagen om dödförklaring

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om dödförklaring (127/2005) 20 § 2 mom. som följer:

20 §

Skyldighet att återbära egendom

Om den dödförklarade visas ha avlidit vid någon annan tidpunkt än på den i beslutet fastställda dödsdagen och om därför någon annan än den som till följd av dödförklaringen tagit den dödförklarade personens egendom i sin besittning har rätt till egendomen, kan den som har rätt till den yrka omskifte på det sätt som föreskrivs i 23 a kap. i ärvdabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

PARALLELLTEXT

4.

Lag

om ändring av 20 § i lagen om dödförklaring

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om dödförklaring (127/2005) 20 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

20 §

Skyldighet att återbära egendom

Om den dödförklarade visas ha avlidit vid någon annan tidpunkt än på den i beslutet fastställda dödsdagen och om därför någon annan än den som till följd av dödförklaringen tagit den dödförklarade personens egendom i sin besittning har rätt till egendomen, skall innehavaren återbära egendomen till den som har rätt till den. Detta förutsätter dock att den som har rätt till egendomen framställer ett krav på återbäring inom tre år efter det att han eller hon fick kännedom om sin rätt till egendomen.

Föreslagen lydelse

20 §

Skyldighet att återbära egendom

Om den dödförklarade visas ha avlidit vid någon annan tidpunkt än på den i beslutet fastställda dödsdagen och om därför någon annan än den som till följd av dödförklaringen tagit den dödförklarade personens egendom i sin besittning har rätt till egendomen, kan den som har rätt till den yrka omskifte på det sätt som föreskrivs i 23 a kap. i ärvdabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

LIITE

Eriävä mielipide

Enemmistön käsityksestä poiketen katson, että ehdotettuun lainsäädäntöön tarvitaan säännös, joka velvoittaa valtiota korvaamaan perinnönjaon oikaisemisesta aiheutuvat kulut sille, joka isyyslain 67 §:n 1 momentissa toteutetun perintölainsäädännön takautuvan muuttamisen vuoksi joutuu palauttamaan perimäänsä omaisuutta. Kysymys on tilanteista, joissa perinnön jo saanut tulee velvolliseksi luovuttamaan saamansa kokonaan tai osittain pois, koska lainsäätäjällä on perittävän kuoleman jälkeen muuttanut perintöön oikeutettujen piiriä.

Työryhmän ehdottamassa perintökaaren 23 a luvussa ei ole säännöksiä siitä, miten vastuu perinnönjaon oikaisun kustannuksista määräytyy, vaan asiaan sovelletaan säännöksiä, jotka koskevat kuluvastuuta pesänselvityksessä ja perinnönjaossa. Kustannuksista vastaa siten pesä, ja osakkaiden keskinäinen vastuu määräytyy oikaisujaossa pesästä saatavien osuuksien suhteessa. Oikaisujaossa on kuitenkin tavallisesti vain yksi osapuoli, joka aidosti saa omaisuutta. Muut tosiasiallisesti menettävät omaisuuttaan, jonka he olivat perintönä saaneet. Ei ole kohtuullista, että palautusvelvollinen joutuu maksamaan siitä, että hän takautuvan lainmuutoksen vuoksi palauttaa omaisuuttaan. Hän on jo maksanut kustannukset, kun perintö ensi kerran jaettiin.

Asiaan liittyy myös perusoikeuskysymyksiä. Perustuslaissa annetaan mahdollisuus omaisuuden pakkolunastukseen, jos se tapahtuu yleiseen tarpeeseen ja täyttä korvausta vastaan. Isyyslain 67 § ja siihen liittyvä perinnönjaon oikaisusäännöstö merkitsevät asiallisesti sitä, että omaisuutta pakkolunastetaan yksityiseen tarpeeseen. Eduskunta on katsonut tämän olevan tarpeen sukulaisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Se ei kuitenkaan ole ottanut kantaa siihen, voidaanko pakkolunastus toteuttaa ilman, että valtio, joka säätää omaisuuden suojaan kajoavan lain, suorittaa pakkolunastuksesta korvausta omaisuuttaan menettävälle. Korvauskysymys ei ole kuulunut työryhmällekään. Työryhmän on sitä vastoin otettava kantaa kustannuskysymyksiin, jotka liittyvät sen ehdottamaan oikaisumenettelyyn. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien, siis myös omaisuusperusoikeuden toteutuminen. Katson perustuslain edellyttävän, että omaisuuden omistaja ei joudu maksamaan omaisuuden pakkolunastuksen kustannuksista.

Enemmistön käsityksen mukaan palautusvelvollinen voisi vaatia vahingonkorvauslain nojalla valtiolta korvausta sillä perusteella, että lainsäädäntötoimenpiteestä on aiheutunut sille vahinkoa. Korkeimman oikeuden ratkaisun 2006:71 (kohta 31) mukaan vastuun syntyminen tällä perusteella edellyttää kuitenkin sitä, että lain sisällön katsotaan olevan selvästi ristiriidassa perustuslain kanssa. Vaikka isyyslain 67 §:n 1 momentti on sängen poikkeuksellinen ja outo säännös, selvän ristiriidan vaatimus ei täyty, kun otetaan huomioon säännöksen syntyhistoria. Sen vuoksi kysymystä kustannuksista ei voida ratkaista työryhmän mainitsemin keinoin, vaan asiasta on erikseen säädettävä.

Oikeus korvaukseen voidaan toteuttaa lisäämällä isyyslain 67 §:ään tai vaihtoehtoisesti isyyslain 67 a §:ään seuraava säännös:

Jos ennen 1.1.2016 toimitetun perinnönjaon oikaisua vaaditaan sillä perusteella, että joku on saanut perintöoikeuden [67 §:n] 1 momentin nojalla, valtio korvaa omaisuuden palauttamisesta ja perinnönjaon oikaisuun liittyneistä menettelyistä aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset sille, jonka omaisuutta on vaadittu palautettavaksi. Korvausvaatimuksen käsittelyyn sovelletaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia (978/2014).

Helsingissä 31 päivänä elokuuta 2015

Markku Helin

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-472-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi